„Vodič za ispovjednike“
Iz: „Praxis confessarii“, St. Alfonsus Liguori[1]
(Prijevod: pomoću ChatgptAI)

PREDGOVOR

Da preporučimo *Vademecum Confessariorum*, mogli bismo citirati Ars koji je jednom rekao da je to knjiga koja je od njega napravila ispovjednika. Mogli bismo citirati Terezijansku konferenciju iz 1923. koja je rekla da *Vademecum* sadrži svu mističnu i asketsku teologiju svete Terezije od Isusa, svetog Franje Saleškog i samog svetog Alfonza. Ali za redemptorista nije potrebna nikakva druga preporuka osim reći da dolazi „iz pera svetog Alfonza Liguorija“.

Ovo izdanje *Vademecuma* napravljeno je kao pomoć studentima. Nadamo se da će u njemu pronaći mnoge upečatljive primjere logičkog genija i goruće revnosti našeg svetog utemeljitelja. Nije se pokušalo ukrasiti tekst. To nije znanstveno „objavljivo“ izdanje – to je tek studentski radni priručnik. Možda će nam neki američki redemptoristički teolog dati odavno potrebno englesko izdanje moralnih djela svetog Alfonza. I možda će tada sveti Alfons konačno primiti hvalu od američkih svećenika koju tako s pravom zaslužuje.

U izradi ovog prijevoda trudili smo se ostati blizu latinskom Gaudeovu izdanju. Ponekad smo slijedili španjolsko Morionesovo izdanje i izostavili poneki odlomak, ali u svakom slučaju izostavljanja napravili smo bilješku o tome.

Zahvaljujemo onima koji su se uključili u izradu prijevoda: J. M. Barreto, P. Voelker, J. Earl, E. O’Connor, J. Farnik, G. Enderle, K. Eberhard, R. Fenili i R. Marchand. Posebnu riječ zahvale upućujemo prečasnom Raymondu Milleru, koji nas je ohrabrio u ovom pothvatu i dopustio nam koristiti svoj prijevod devetog poglavlja.

Zahvale također idu ocu M. Zelleru i R. Marchandu koji su pažljivo pregledali prvo izdanje kako bi uklonili što je više moguće pogrešaka prije nego što je napravljen konačni nacrt. Konačno, hvala svima koji su pomogli sastaviti knjigu: P. Sullivanu, N. Delortu, J. Hergeneru, D. Poleku, E. Gastaldiju, W. Clearyju, K. Eberhardu, R. Carabinu, E. Morganu, R. Gami, H. Fontainu, L. Aniolu i bratu Akvini.

— R. Schiblin, urednik

UVOD

Bez sumnje, Bog će bogato nagraditi svećenike koji su savjesni ispovjednici. Raditi za spasenje bližnjih znači osigurati vlastito spasenje. Kako sveti Jakov kaže: „Neka zna da

[1] Izvornik: *Guide for confessors from the Praxis Confessarii of St. Alphonsus Liguori*, preuzeto s Internet stranice www.archive.org, 2025. godine.
Napomena urednika: Nije cijelo djelo prevedeno. Za opširnije, konzultirati gornji navedeni izvornik na engleskom, ili pak samu knjigu *Praxis confessarii*, auctore R. P. D. Alphonso de Ligorio, na latinskom.

tko god vrati grešnika s njegova pogrešnog puta, spasit će svoju dušu (a grčki tekst pokazuje da to znači dušu onoga koji obraća) i pokrit će mnoštvo grijeha.“ (Jak 5,20)

Crkva postaje žalosna kada vidi toliko katolika na putu u pakao zbog neznanja i nemarnosti loših ispovjednika. Ona zna da spasenje duša uvelike ovisi o vodstvu koje im se daje u ispovijedi. Papa sveti Pio V. jednom je rekao: „Dajte nam dobre ispovjednike i svjedočit ćemo preobraženju svih kršćana.“ Kad bi svi ispovjednici imali onu mjeru znanja i pobožnosti koju njihova služba zahtijeva, svijet ne bi bio tako ispunjen grijehom niti bi pakao bio tako napučen dušama krštenih katolika.

Kad kažem „pobožnost“, mislim na više od pukog stanja milosti. Mislim na iskrenu moralnu dobrotu kojom mora hraniti ne samo sebe, nego i svoje pokornike. Mora upravljati njihovim savjestima, i stoga ne smije biti ni previše popustljiv ni previše strog. Mora liječiti bolest grijeha, a da se sam ne zarazi. Mora razgovarati o stvarima sa ženama i djecom koje im je neugodno spomenuti, a da sam ne bude povrijeđen. Mora biti hrabar u postupanju s onima koje svijet časti i ophoditi se s njima bez ljudskog obzira. Ukratko, mora biti bogat u ljubavi, blag u krotkosti i sabran u razboritosti.

Da bi sve to mogao, potrebno je više od obične svetosti. Potreban mu je stupanj kreposti koji nikada neće doseći osim ako nije prijatelj molitve, vjeran svojoj dnevnoj meditaciji. Jer ta dva sredstva – molitva i meditacija – jedini su načini da se zadobiju milosti i svjetla potrebna za uzvišenu službu slušanja ispovijedi. To je služba, kažu neki, koja bi stavila na kušnju čak i anđele.

Bez daljnjeg odugovlačenja, započnimo ovo malo djelo o načinu slušanja ispovijedi. U hodu ću se mnogo puta pozivati na svoju Moralnu teologiju gdje su stvari obrađene opširnije. Tu knjigu preporučujem čitatelju ako želi vidjeti više dokaza i objašnjenja.

POGLAVLJE PRVO

Četiri dužnosti ispovjednika

ULOGA OCA

Da bi mogao biti otac svojim pokornicima, ispovjednik mora imati ljubav. Svoju ljubav mora pokazati najprije tako što će svakoga tko mu dođe na ispovijed primiti s ljubaznošću – bilo da su siromašni, neuki, pa čak i grešnici. Neki svećenici žele ispovijedati samo pobožne duše; drugi samo bogate, jer nemaju dovoljno hrabrosti da ih odbiju. Ali ako neki siromašni grešnik dođe na ispovijed, oni će ga primiti s nelagodom i zatim ga grubo otpraviti. I tako se događa da uznemirene duše – koje se često moraju prisiliti da dođu na ispovijed – postaju ogorčene kada vide kako su nepristojno primljene. Pomisle da nema nikoga tko bi im pomogao i razriješio ih, i onda ponovno tonu u svoje navike grijeha, očajavajući za svoje spasenje.

Dobar ispovjednik postupit će sasvim drugačije. Kada mu takav grešnik dođe, primit će ga s ljubaznošću, pa čak i s tonom trijumfa, zbog duše koju je imao sreću istrgnuti iz đavoljih ruku. Shvaća da je ovaj sakrament ustanovljen ponajprije za grešnike – a ne za pravedne, jer se laki grijesi mogu oprostiti na mnoge druge načine osim ispovijedi. Sjeća se Kristovih riječi: „Nisam došao zvati pravednike, nego grešnike." (Mk 2,17) Odjeven osjećajima samilosti, kako kaže Apostol (Kol 3,12), ubrzo će otkriti koliko su mnogi ljudi uronjeni u dubine grijeha. Da bi ih vratio Bogu, mora ih primiti s dubokom ljubavlju i dati im do znanja koliko im želi pomoći. Prikladne su riječi poput ovih:

„Nema potrebe da se bojite. Uzmite si vremena, pa kad se saberete, možete ispričati svoje grijehe. Nema razloga da išta prešutite iz srama. Ako zapnete, ja ću vam pomoći ispitati savjest – dakle nema razloga za brigu. Izmolite malu molitvu zahvale svemogućem Bogu, koji vam je bio dovoljno dobar da vam dade vrijeme da Mu se vratite. Sada možete ponovno početi. Bog će vam sigurno oprostiti sve vaše grijehe – bez obzira koliko vam veliki izgledali – samo ako ste iskreno žalosni zbog njih. Sad imate svaki razlog da budete u miru."

Zatim ispovjednik mora pokazati još veću ljubaznost dok zapravo sluša ispovijed. Mora paziti da ne pokazuje nestrpljenje ili umor. A iznad svega, ne smije pokazivati iznenađenje zbog grijeha, osim ako grešnik nije bešćutan i bez poštovanja, pa grijehe iznosi bez trunka srama. Tada je dužan, koliko može, učiniti da grešnik spozna odvratnost svojih grijeha i da ga trgne iz opasne ravnodušnosti. Ipak, ne bi smio prekidati pokornika da bi ga ispravio, jer bi ga time mogao preplašiti i navesti da nešto prešuti. Obično je to najbolje, ali ponekad ispovjednik mora prekinuti i odmah ispraviti. To je potrebno, na primjer, kad pokornik priznaje neki vrlo težak grijeh ili naviku griješenja, kako bi ga dojmila njegova težina. Ipak, ispovjednik mora paziti da ne razljuti pokornika niti ga prestraši. Kad završi opomenu, trebao bi mu odmah reći da nastavi ispovijed:

„Dobro, ne uzrujavajmo se oko toga. Božje milosrđe veće je od tvojih grijeha. Nastavi sada i reci ostale grijehe. Ne skrivaj ništa, jer bi to bio svetogrđe, a to ne bi bio dobar završetak nakon što si tako lijepo započeo."

Na kraju ispovijedi, ispovjednik mora paziti da pokornik shvati težinu svojih grijeha i strašno stanje svoje duše, ali to mora učiniti s najvećom ljubavlju. Mora govoriti ozbiljno, da pokornika dovede do bolje raspoloženosti, ali tako da se vidi da ne govori iz ljutnje, nego iz duboke ljubavi i brige za njegovu dušu:

„Sada vidiš koliko je tvoj život bio grešan? Vidiš li da ti Bog nije učinio ništa osim dobra i ljubavi, a ti si mu ovo uzvratio? Prisjeti se tko je Bog – biće savršeno sretno, kojemu ništa ne treba – i On je postao čovjek da ti pokaže ljubav, umro na križu da te spasi od pakla. Gdje bi bio sada da si umro sinoć? Znaš gdje – bio bi u paklu, zauvijek, bez ikakve nade za izbavljenje. Ista će ti se stvar dogoditi ako izađeš iz ispovjedaonice bez čvrste odluke da više ne griješiš, da promijeniš svoj život. Grijeh ti može donijeti samo nesreću – ovdje na zemlji i kasnije u paklu. Dakle, izbriši prošlost i počni ispočetka. Okreni leđa grijehu i pođi u zagrljaj Bogu koji te je čekao sve ove godine. Bog ti želi dati svoju milost – ja ti želim pomoći. Što kažeš? Hoćeš li sada učvrstiti tu odluku?"

Da bi svoje pokornike privukao Bogu, sveti Franjo Saleški uzimao je vremena da im govori o miru koji Božji prijatelji uživaju, nasuprot bijedi koja ispunjava živote onih koji žive kao Božji neprijatelji. Nakon toga ispovjednik treba pomoći pokorniku da učini čin pokajanja i, ako je spreman, da mu udijeli odrješenje. Na kraju mu treba dati savjete kako da izbjegne grijeh i odrediti prikladnu pokoru. Ali ako pokornik nije spreman za odrješenje, ispovjednik treba odrediti dan kada će se ponovno vratiti:

„Očekujem te tada i tada. U međuvremenu imaj veliko povjerenje u našu Gospu i moli joj se svakodnevno. Ako ne budem ispovijedao kad dođeš, dođi u župni stan i reci bratu na vratima da me pozove – odmah ću doći.“

Ukratko, budi blag dok ga otpuštaš. To je način na koji će se grešnici spasiti – naime, s onoliko ljubavi koliko se može skupiti. Ako, naprotiv, naiđu na ispovjednika koji se s njima ponaša grubo, zamrzit će ispovijed i odgađati je, te će na kraju ostati nerazriješeni i na putu u pakao.

ULOGA LIJEČNIKA

Da bi mogao propisati pravi lijek duhovnoj bolesti svoga pokornika, ispovjednik mora poznavati njezin izvor i uzrok. Neki ispovjednici ne traže ništa više osim broja i vrste grijeha. Čim se uvjere da je pokornik raspoložen, otpuste ga gotovo bez riječi.

Dobar ispovjednik postupa posve drugačije. Najprije istražuje da otkrije kako je bolest počela i koliko je teška postala. Pita ima li naviku griješenja, postoje li prigode – vrijeme, mjesto, osobe ili okolnosti – koje ga navode na grijeh. Na taj način može bolje ispraviti pokornika, pripremiti ga za odrješenje i dati mu korisne lijekove za ispravljanje grijeha.

Zatim mu daje potrebne opomene. Iako svoje pokornike treba tretirati kao ljubeći otac, ipak, kao liječnik, dužan je, kada je potrebno, opomenuti i ispraviti ih. To je osobito potrebno kod vrlo grešnih ljudi koji rijetko dolaze na ispovijed. Treba opomenuti i ispraviti svakoga tko to treba, bez obzira na njegov položaj. Nije važno je li on svećenik, prelati, guverner ili uglednik, ako se ispovijeda s malo znakova žalosti.

Papa Benedikt XIV. uspoređuje riječi ispovjednika s riječima propovjednika:

„Opomene ispovjednika daleko su učinkovitije od propovjednikovih, jer on poznaje slučaj o kojem je riječ, a propovjednik ne. Zato može davati prikladnije opomene i propisivati lijekove koji odgovaraju baš tom grijehu.“

Ispovjednik se ne bi trebao brinuti zbog onih koji čekaju u redu za ispovijed. Kako je sveti Franjo Ksaverski rekao: bolje je čuti nekoliko ispovijedi dobro, nego mnoge koje donose malo ploda.

Ispovjednici griješe ako naiđu na pokornika koji nije raspoložen i odmah ga otprave iz ispovjedaonice, bojeći se da će s njim izgubiti vrijeme. Učeni teolozi kažu da je, kad dođe nespreman pokornik, ispovjednik dužan, koliko god može, pripremiti ga za odrješenje. Može mu, primjerice, reći koliko su njegovi grijesi uvrijedili Boga, koliko

je velik rizik da bude osuđen na pakao, i slično. Nije važno ako drugi čekaju ili čak odu bez ispovijedi, jer ispovjednik nije odgovoran za njih, nego za onoga koji je sada tu, u ispovjedaonici.

Ispovjednik je također dužan poučiti pokornika ako je on kriv za neznanje u bilo kojoj stvari iz naravnog ili pozitivnog zakona. Ako je, pak, bez svoje krivnje neupućen, tada ovisi o slučaju. Ako je bez svoje krivnje neupućen u nešto što je potrebno za spasenje, tada ga ispovjednik mora poučiti. Ako je, pak, neupućen u neku drugu stvar (u kojoj može biti neupućen) – čak i u nešto iz božanskog zakona – ispovjednik treba razborito procijeniti hoće li pouka biti korisna za pokornika. Ako ne bi bila korisna, neka ga ne ispravlja, nego ga ostavi u dobroj vjeri.

Razlog je taj: opasnost od formalnog grijeha mnogo je ozbiljnija od materijalnog grijeha. Bog kažnjava formalni grijeh, jer jedino on istinski vrijeđa Boga. To sam dovoljno dokazao u svojoj *Moralnoj teologiji.*

Iz istog razloga također se obično uči da, ako je netko sklopio nevaljani brak zbog nekakve skrivene zapreke, a u dobroj je vjeri, ispovjednik treba ostaviti takve osobe u dobroj vjeri kada zapreka postane poznata – sve dok nema opasnosti od sramote, sablazni ili nečistoće – i u međuvremenu nastojati dobiti oprost od Apostolske pokorničarne. Ako jedan od takvih supružnika dođe na ispovijed i kaže da nije udovoljio bračnoj dužnosti, teolozi kažu da ga ispovjednik čak mora obvezati na to, dajući mu općenit savjet o teškoj dužnosti supružnika da jedno drugome iskazuju bračnu dužnost.

Kako treba postupiti s parom koji će sklopiti nevaljani brak, a postoji razboriti strah od formalnog grijeha ili sablazni ako im se otkrije ništavnost? U tom slučaju biskup ima istu vlast za davanje oprosta kao i u smrtnoj opasnosti, prema kanonu 1054. A ako je teško obratiti se biskupu, i ako se teška sramota ili sablazan nikako ne mogu izbjeći, ispovjednik može dati oprost u tajnim slučajevima, ali samo u unutarnjem sakramentalnom području.

Ispovjednik također treba paziti da ne zahtijeva restituciju kada sigurno predviđa da bi pokornik, koji je sada u dobroj vjeri, svakako odbacio njegovu opomenu.

Ipak, postoje slučajevi u kojima se pokornika ne smije ostaviti u neznanju:

1. **Kada pokornikovo neznanje šteti općem dobru.** Ispovjednik je branitelj dobra društva i dužan je dati prednost javnom dobru nad privatnim dobrom pokornika, čak i ako zna da će opomena biti bezuspješna. Stoga uvijek mora poučiti vladare, ispovjednike, prelate i župnike koji zanemaruju svoje dužnosti, jer neznanje u tim ljudima – čak i ako je nepobjedivo – uvijek šteti društvu. Ljudi će vidjeti što oni rade i smatrat će to dopuštenim za oponašanje. Papa Benedikt XIV. uči da ispovjednici moraju ispraviti neznanje onih koji često primaju sakramente, da drugi, videći njihova djela, ne bi mislili da su dopuštena.
2. **Kada pokornik sam pita o nekoj stvari.** Tada je ispovjednik dužan poučiti ga o tome, jer u tom slučaju neznanje više nije nepobjedivo.

3. **Kada ispovjednik shvati da će pokornik brzo prihvatiti opomenu**, čak i ako bi je u početku odbijao. Ako postoji sumnja hoće li opomena pomoći ili štetiti, treba slijediti ova pravila (koja sam izložio u *Moralnoj teologiji*):
    - Ako nema razloga vjerovati da će štetiti, pouka se treba dati.
    - Ako sumnja između moguće štete i koristi, ispovjednik treba odvagnuti i odabrati ono što donosi veće dobro.
    - U svakom slučaju, treba više paziti da se izbjegne formalni grijeh nego materijalni.

Kad ispravi i pouči pokornika, ispovjednik ga treba pripremiti za odrješenje tako da mu pomogne učiniti čine istinske žalosti i čvrste odluke. Neka zapamti: malo je pokornika – osobito među neukima – koji dolaze na ispovijed već s izrađenim činima pokajanja.

Neki ispovjednici misle da su učinili dovoljno ako pokornika samo pitaju:

„Želiš li da ti Bog oprosti ove grijehe?“
(što nije pravi čin žalosti),
ili:
„Jesi li od svega srca žao zbog tih grijeha?“

I zatim ga odmah odriješe.

Ali dobar ispovjednik postupit će drukčije – barem s pokornikom koji je u teškom grijehu. Govorit će mu kako bi osigurao da ima istinsku žalost i odvratnost prema grijehu. Najprije mu treba pomoći da učini čin *attricije* (žalosti iz straha):

„Jesi li ikad razmišljao gdje bi sada bio da si umro u grijehu? Pakao nije ugodno mjesto. Bio bi ondje sada – trpio bi vječne muke pakla, zauvijek odbačen od Boga, bez ikakve nade da se išta promijeni. To bi učinili tvoji grijesi. Učini čin žalosti sada, reci Bogu da ti je žao što si ga uvrijedio i zaslužio pakao.“

Treba primijetiti da nije dovoljno za čin attricije samo reći: „žao mi je grijeha jer sam zaslužio pakao“, nego treba reći: „žao mi je grijeha jer sam uvrijedio Boga i zaslužio pakao“.

Zatim ispovjednik treba pokušati dovesti pokornika do čina *kontricije* (žalosti iz ljubavi):

„Tvoji grijesi nisu samo zaslužili pakao – oni su uvrijedili najsvetije i najljubljenije Biće koje postoji; prezreli su Osobu koja je sama dobrota i ljubav. Okrenuo si mu leđa i prezreo njegovo prijateljstvo i milost. Jesi li zbog toga žalosniji nego zbog ičega drugog na svijetu? Mrziš li te grijehe koje si bacio u lice tako ljubeznom Bogu? Bi li radije tisuću puta umro nego ih opet počinio?“

O POKORI I KAZNI

Na kraju ispovijedi, ispovjednik treba dati pokoru koju smatra da će najviše pomoći spasenju pokornika — to jest, onu koja je prilagođena njegovu stanju i za koju prosuđuje da će biti izvršena. Neka zapamti da, iako Tridentski sabor zahtijeva da pokora odgovara težini grijeha, ipak ju, iz opravdanog razloga, može ublažiti iz više razloga: na primjer, ako je pokornik vrlo slomljen od žalosti, ako je vrijeme jubileja, ili osobito ako pokornik trpi neku bolest tijela ili duše. Isto tako, ako ispovjednik razborito procijeni da se teška pokora neće izvršiti, tada je bolje smanjiti je.

Znamo da Tridentski sabor uči kako pokora treba odgovarati grijehu, ali kažemo da pokora mora, osim toga, odgovarati **snazi pokornika.** Na taj način pokora će biti pomoć, a ne prepreka njegovu spasenju. Kad se dogodi da pokora nije ni korisna za spasenje, ni primjerena njegovim sposobnostima, tada ona postaje otrov, a ne lijek. U ovom sakramentu cilj nije samo zadovoljština za prošle grijehe, nego ponajprije **popravak života.** Ritual upravo to kaže kad poučava ispovjednika da ima „na umu raspoloženje pokornika“.

Sveti Toma Akvinski kaže nešto vrlo mudro o tome:

„Liječnik ne daje lijek tako jak da nije razmjeran slabosti bolesnika, jer bi ga time još više razbolio. Slično tome, svećenik, vođen božanskim nadahnućem, ne bi smio uvijek nametati svu pokoru koju grijeh zaslužuje, da pokornik ne bi očajavao i potpuno napustio ispovijed.“

Na drugome mjestu sveti Toma dodaje:

„Kao što se mali plamen može ugasiti ako se na njega nabaci previše drva, tako i prvi slabi znakovi pokajanja kod pokornika mogu biti ugušeni pretjerano teškom pokorom.“

I dalje kaže:

„Dobro je da svećenik pokorniku pokaže koliko bi teška pokora trebala biti, a zatim mu nametne onu koju on može nositi. Bolje je pogriješiti u blagosti nego u strogosti, jer će Bog prije oprostiti pretjeranu blagost nego pretjeranu strogoću. Ono što nedostaje zbog blagosti može se nadoknaditi u čistilištu.“

Gerson, Kajetan i sveti Antun (Antonin) svi uče da ispovjednik treba nametnuti pokoru koju razborito procijeni da pokornik može izvršiti i koju će rado prihvatiti. Ako pokornik tvrdi da je pokora preteška za njega u njegovoj slabosti, tada — kaže svetac — bez obzira koliko je sagriješio, **ne smije mu se uskratiti odrješenje,** da ne bi očajavao.

Dovoljno je u takvom slučaju izreći opću pokoru riječima iz Ritualnika: *“Quidquid boni feceris, etc.”* – „Sve dobro što učiniš neka ti bude uračunato kao pokora.“ Tako se svako dobro djelo koje pokornik učini sjedinjuje sa sakramentom i postaje vrijednije za zadovoljštinu za grijehe. Mnogi moralisti vjerojatno uče da postoji opravdan razlog za ublažavanje pokore ako ispovjednik misli da će to ohrabriti pokornika da češće dolazi na ispovijed.

Sveti Toma iz Villanove daje korisnu misao:

„Naloži laku pokoru, a onda ohrabri pokornika na teža djela.“

Dobro je pokorniku reći koliku pokoru su njegovi grijesi zaslužili. On dodaje:

„Iako ga potičeš na teže stvari, na kraju mu naloži samo ono što razborito misliš da može izvršiti.“

Sveti Franjo Saleški kaže da je dobro upitati pokornika misli li da je dovoljno jak da izvrši uobičajenu pokoru; ako ne misli da jest, neka se pokora promijeni u nešto drugo. Ponekad je korisno da se u pokoru uključi (ali ne *sub gravi*) neko teže djelo ili obveza koju već ima iz drugog razloga.

Iz svega ovoga jasno je da ispovjednici postupaju nerazumno ako nameću pokore koje prelaze snagu pokornika. Koliko je njih koji se ne ustručavaju odriješiti nepopravljive grešnike, umišljajući da će ih izliječiti ako im nametnu tešku pokoru, iako znaju da je neće izvršiti! Na primjer: čovjeku koji dolazi jednom godišnje na ispovijed naložе „ispovijed svakog tjedna kroz godinu“; onome koji ne izmoli pet desetica tjedno, naložе „petnaest desetica dnevno“; ili, što je još apsurdnije, narede tjelesna odricanja ili mentalnu molitvu onima koji nikad nisu ni čuli za takve stvari.

Što iz toga proizlazi? Ti će ljudi, iako prihvate pokoru samo da bi dobili odrješenje, poslije je neće izvršiti. Onda misle (osobito neuki vjernici) da ponovno upadaju u grijeh jer vjeruju da ispovijed ne vrijedi bez izvršene pokore. Tako se vraćaju starom životu, a bojeći se teške pokore, ostaju u grijehu do smrti. To je plod preteških pokora – koje neki nazivaju „prikladnima“, a trebali bi ih zvati „krajnje neprikladnima“.

Ipak, izvan tih slučajeva (kad je pokornik slab ili izvanredno skrušen), ispovjednik griješi ako nametne laku pokoru za težak grijeh. Iako je to u određenim okolnostima dopušteno, redovito bi trebao nametnuti ozbiljnu pokoru koja obvezuje *sub gravi.*

U vezi s time vrijedi nekoliko napomena:

1. **Ako pokornik zaboravi pokoru**, više nije obvezan na nju, osim ako može lako saznati što mu je naloženo od istog ispovjednika.
2. **Ispovjednik ne smije nametnuti javnu pokoru za tajne grijehe;** ali mora naložiti javnu pokoru ako se sablazan ili narušeni ugled ne mogu drugačije popraviti. Ipak, ne bi trebao inzistirati ako pokornik odbija, a može na drugi način ukloniti sablazan (npr. češćim primanjem sakramenata).
3. **Ponekad se može naložiti uvjetna pokora** – „ako pokornik ponovno padne u grijeh“. No takve pokore rijetko donose uspjeh, osobito ako traju dugo, jer će pokornik lako ponovno pasti.
4. **Ako pokornik traži da mu se promijeni pokora koju je naložio drugi ispovjednik,** mnogi drže da mora ponoviti cijelu ispovijed barem općenito, kako bi ovaj znao stanje njegove savjesti. No drugi uče da to nije nužno, dovoljno je

ako novi ispovjednik zna da pokornik nema snage izvršiti onu pokoru. On iz same pokore može zaključiti o težini grijeha i tako razumno promijeniti pokoru. Vjerojatno i sam ispovjednik može promijeniti pokoru ako vidi da će je pokornik ponovno zanemariti, kao što je već učinio.

Niži ispovjednik, međutim, ne može mijenjati pokoru koju je propisao nadređeni u slučaju pridržanih grijeha, osim ako se osoba teško može vratiti nadređenome, ili postoji ozbiljan razlog za promjenu — tada se može razumno pretpostaviti da bi nadređeni to dopustio.

5. **Pokora se ne može mijenjati izvan ispovijedi** — čak ni od istog ispovjednika. To se može učiniti samo odmah nakon odrješenja, dok pokornik još nije napustio ispovjedaonicu.

U vezi s time **koje konkretne pokore** treba davati: pokora nije samo lijek, nego i zadovoljština za prošlu krivnju. Stoga se za grijehe požude trebaju nametati pokore koje mrtve tjelesne osjete; za grijehe škrtosti, davanje milostinje; za psovke, molitva; i tako dalje. Ali treba također uzeti u obzir što će biti **najkorisnije** tom konkretnom pokorniku.

Iako je vrlo korisno propisati češće primanje sakramenata, mentalnu molitvu i milostinju, to bi moglo biti štetno onome tko na to nije naviknut. Sljedeće pokore općenito su dobre za sve:
– učlaniti se u neku bratovštinu;
– svake večeri činiti čin žalosti kroz određeno vrijeme;
– svakog jutra donositi posebnu odluku, govoreći svecu Filipu Neriju: „Gospodine, ne ispuštaj me danas iz svojih očiju, jer ću ti okrenuti leđa.“
– svakodnevno pohoditi Presveto i sliku Marijinu, moleći za milost da ustraje u stanju milosti;
– moliti barem pet desetica krunice;
– moliti tri Zdravo Marije ujutro i navečer s riječima: „Majko moja, pomozi mi da danas ne uvrijedim Boga.“ (Ovu pokoru uvijek nalažem, ili barem savjetujem.)
– pred spavanje se podsjetiti da bi već mogao biti u paklenom ognju ili da će jednoga dana umrijeti upravo u tom krevetu;
– onima, osobito klericima, naložiti da svaki dan pročitaju nešto iz duhovne knjige.

No sveti Franjo Saleški upozorava:

„Pokornika ne treba opterećivati s previše stvari, da se ne zbuni i ne preplaši.“

Što se tiče **lijekova** koje ispovjednik treba preporučiti pokorniku, postoje opći i posebni.

Opći lijekovi su:

1. Ljubiti Boga, jer nas je stvorio upravo za to; ispovjednik treba pobrinuti se da pokornik zna za nutarnji mir koji dolazi iz Božjeg prijateljstva i za pakao na zemlji koji trpe Božji neprijatelji.
2. Moliti se Blaženoj Djevici, osobito moleći krunicu; također anđelu čuvaru i zaštitniku.
3. Često primati sakramente; posebno ih treba potaknuti da se ispovjede odmah ako ponovno padnu u smrtni grijeh.
4. Razmatrati vječne istine, osobito smrt; očeve obitelji poticati da svakodnevno mole ili barem s obitelji izgovore krunicu.
5. Prakticirati Božju prisutnost, govoreći u napasti: „Bog me gleda."
6. Svake večeri ispitati savjest sa žalošću i odlukom da više ne griješi.
7. Laicima preporučiti da se priključe bratovštini, a svećenicima da prije mise učine meditaciju i poslije zahvaljivanje, ili barem čitaju duhovno štivo.

Posebni lijekovi daju se prema navikama grijeha:
– Ako netko mrzi drugoga, neka se svaki dan za njega pomoli Očenašom ili Zdravomarijom.
– Ako ga muči sjećanje na nepravdu, neka se prisjeti uvreda koje je Krist podnio.
– Ako je upao u grijehe šeste zapovijedi, treba ga potaknuti da izbjegava dokolicu, loše društvo i prigode za grijeh.
– Ako ima ukorijenjenu naviku nečistoće, neka izbjegava ne samo bliske, nego i udaljene prigode koje su za njega postale bliske. Posebno u takvom slučaju ispovjednik treba naložiti tri Zdravo Marije ujutro i navečer u čast Marijine čistoće, pred njezinom slikom, s nakanom čvrste odluke i molitvom za ustrajnost. Iznad svega, neka se brine da takva osoba često prima Svetu Pričest, jer se Euharistija s pravom naziva „vinom koje rađa djevice".
– Ako pokornik psuje, treba ga potaknuti da svaki put kad opsuje, ispiše petnaest križeva jezikom po tlu i izmoli Očenaš i Zdravomariju kao zadovoljštinu. Svako jutro neka obnovi odluku da će svaku srdžbu strpljivo podnijeti, govoreći triput Blaženoj Djevici: „Gospo moja, daj mi strpljenja." Tako će se i naviknuti da u ljutnji izgovara te riječi umjesto psovke.

Ispovjednik treba propisati i druge lijekove prema svom razboritom sudu, u skladu s okolnostima, osobom i njezinim raspoloženjem.

ULOGA UČITELJA

Ispovjednik mora biti učitelj svojim pokornicima, jer ih mora naučiti što trebaju činiti da izbjegnu grijeh i da rastu u kreposti.
On je postavljen da vodi duše — i ako ne zna poučiti one koji mu dolaze, ne samo da im ne pomaže, nego može postati uzrok njihova propadanja.

Katekizam Tridentskog sabora kaže:

„Svećenik je dužan ne samo saslušati ispovijed i udijeliti odrješenje, nego također i poučiti pokornika u onome što mora znati za spasenje."

Zato ispovjednik mora znati **poučiti one koji ne znaju temeljne istine vjere.** Ako pokornik ne zna vjerovanje, Očenaš, Zdravomariju, deset Božjih zapovijedi, sedam sakramenata i glavne kršćanske dužnosti, ispovjednik je dužan to mu objasniti barem ukratko. Ako je neznanje veliko i ako je kriv za to (jer se nije trudio naučiti ono što svaki kršćanin mora znati), odrješenje mu se ne smije dati dok ne nauči ono što je potrebno za spasenje.

Ako, pak, nije kriv za svoje neznanje, ispovjednik ga može odriješiti, ali mora ga poučiti odmah nakon ispovijedi ili u drugo prikladno vrijeme.

Sveti Karlo Boromejski kaže:

„Ispovjednici su dužni ne samo razrješivati grijehe, nego i liječiti neznanje.“

Dobar ispovjednik nikad ne smije smatrati izgubljenim vrijeme utrošeno na poučavanje pokornika. Neka se sjeti da je svrha ispovijedi ne samo oproštenje grijeha, nego i popravak života, i da je neznanje korijen mnogih grijeha.

Ispovjednik treba poučavati ne samo vjerske istine, nego i **kreposti i duhovne navike** koje vode do svetosti.
Treba objasniti pokorniku kako se treba ponašati prema Bogu, prema bližnjemu i prema samome sebi.

Prema Bogu:
– neka svaki dan izgovori jutarnju i večernju molitvu;
– neka ponudi svoje poslove Bogu;
– neka često misli na Božju prisutnost;
– neka često pobuđuje čine ljubavi, zahvalnosti, predanja i pokajanja;
– neka bude vjeran svetkovanju dana Gospodnjeg i poštivanju sakramenata.

Prema bližnjemu:
– neka nikada ne nanosi nepravdu;
– neka oprosti uvrede;
– neka ne ogovara i ne sudi druge;
– neka pomogne siromašnima prema svojim mogućnostima.

Prema samome sebi:
– neka izbjegava dokolicu;
– neka ne traži raskoš ni užitke;
– neka se vježba u krotkosti, strpljivosti i poniznosti;
– neka se svakodnevno ispituje i uči vladati svojim strastima.

Osobito je važno da ispovjednik nauči pokornike **kako da mole.**
Bez molitve nitko ne može ostati dugo u Božjoj milosti.
Zato treba svim pokornicima, osobito onima koji imaju navike grijeha, stalno ponavljati:

„Moli Boga da ti da milost da se ne vratiš starom životu. Bez molitve nećeš ustrajati ni jedan dan. Bog daje milost samo onima koji mole.“

Sveti Alfonz stalno je govorio:

„Tko moli, spašava se; tko ne moli, propada.“

Treba ih također poučiti **kako da razmatraju.**
Neka odvoje deset ili petnaest minuta dnevno — ujutro, ako mogu, ili barem navečer — da razmišljaju o Bogu, o nebesima, paklu, smrti i ljubavi Božjoj.
Tko često razmatra, lako ostaje u milosti; tko nikada ne razmatra, teško ustraje u dobru.

Neka ih ispovjednik pouči i o **svetoj pričesti.**
Treba im pokazati kolika je utjeha i snaga u tom sakramentu, i poticati ih da često primaju Euharistiju, barem jednom mjesečno ili češće, ako su raspoloženi.
Neka im objasni da pričest nije nagrada za savršene, nego lijek za slabe — i da ih Isus u Euharistiji poziva da dođu k Njemu kao djeca k ocu.

Osobito neka ispovjednik nastoji **poučiti djecu i mladež.**
To je najvažniji dio njegova rada.
Ako djeca budu dobro poučena u vjeri, ako nauče moliti i čuvati se grijeha, kasnije će lako postati dobri kršćani.
Ako se, pak, zapuste u mladosti, teško će se ispraviti u starosti.
Zato je ispovjednik dužan s najvećom pažnjom i ljubavlju baviti se djecom, jer su to najdragocjenije duše koje mu je Bog povjerio.

Sveti Ivan Zlatousti kaže:

„Tko spasi dijete, spasio je cijeli svijet; tko ga izgubi, uništio je svijet koji je moglo spasiti.“

Ispovjednik mora također paziti da **pouči ljude prema njihovu staležu i zvanju.**
– Muževe i žene neka pouči o njihovim bračnim dužnostima, o uzajamnoj vjernosti, strpljivosti i odgoju djece u vjeri.
– Slugama i radnicima neka kaže da moraju biti pošteni, poslušni i vjerni u radu.
– Gospodarima i poslodavcima neka objasni da su dužni poštovati dostojanstvo svojih radnika i brinuti se za njih kao za braću u Kristu.
– Bogatašima neka kaže da su dužni dijeliti svoje bogatstvo siromašnima.
– Svećenicima i redovnicima neka govori o svetosti njihova zvanja i opasnostima svjetovnog duha.

U svemu tome ispovjednik mora pokazati razboritost i blagu strogost:
Ne smije govoriti s nepotrebnim riječima niti gubiti vrijeme na stvari koje ne koriste spasenju duše.
S druge strane, ne smije biti ni hladan ni šutljiv, nego ljubazan i jednostavan, tako da ga pokornici slušaju s poštovanjem i ljubavlju.

Sveti Grgur Veliki kaže:

„Tko zna kako treba govoriti, a ne zna kada treba šutjeti, nije pravi učitelj.“

Na kraju, ispovjednik mora uvijek imati na umu da je njegova služba **božanska, a ne ljudska.**
U ispovijedi on ne govori kao čovjek, nego kao zastupnik Kristov, koji mu je dao vlast da oprašta grijehe i da vodi duše k spasenju.
Zato mora biti ponizan, strpljiv, blag, ali i hrabar i postojan kad se radi o Božjoj časti i spasenju duša.

ULOGA SUCA

Ispovjednik, osim što je otac, liječnik i učitelj, jest i **sudac**.
Krist mu je dao vlast da veže i odrješuje grijehe, i da, u njegovo ime, sudi stanju duša koje mu dolaze.
Zato mora imati **razboritost i nepristranost** suca, da ne bi bio ni previše popustljiv ni previše strog.

Sveti Toma Akvinski kaže:

„Ispovjednik sudi ne kao čovjek, nego kao službenik Božji. Njegova je dužnost sudi li duša dostojna odrješenja, i prema tome ili je odriješiti ili zadržati grijehe.“

Da bi mogao pravedno suditi, ispovjednik mora najprije **dobro ispitati** pokornika. Mora znati je li ispovijed potpuna, postoji li pravi znak pokajanja, i postoji li odlučnost da se izbjegne grijeh i prigoda za grijeh.
Ako toga nema, ispovjednik ne može dati odrješenje, jer bi ga time izrekao nepravedno, protivno Božjem sudu.

Mora se, dakle, pobrinuti da pokornik:

1. **Iskreno ispovijedi** sve smrtne grijehe koje se sjeća;
2. **Ima istinsku žalost** barem iz straha od kazne Božje;
3. **Čvrsto odluči** više ne griješiti i izbjegavati prigode grijeha.

Ako bilo koji od tih uvjeta nedostaje, ispovjednik mora **zadržati odrješenje.**

O zadržavanju odrješenja

Odrješenje se mora uskratiti:

1. **Onima koji su u očitoj zloj volji.**
2. To su oni koji ne pokazuju nikakav znak pokajanja, koji se ispovijedaju iz navike, iz straha od ljudi ili samo zbog običaja, a ne iz želje da promijene život.

Ako netko dolazi na ispovijed i odmah priznaje da nema namjeru popraviti se, ispovjednik mora odbiti odrješenje i ljubazno mu objasniti zašto:

„Bog ti želi oprostiti, ali ne može oprostiti onome tko ne želi ostaviti grijeh. Kad se odlučiš iskreno popraviti, dođi i ja ću te rado odriješiti.“

3. **Onima koji ne žele izbjegavati bliske prigode grijeha.**
   Sveti Karlo Boromejski kaže:

„Tko ne želi izbjeći prigodu, pokazuje da želi i dalje griješiti.“
Ako netko, na primjer, živi u grešnoj vezi, ima naviku pijanstva, psovanja, nepristojnog društva ili zabranjenih knjiga, i ne želi se toga odreći, ne može primiti valjano odrješenje.
Ispovjednik ga mora najprije potaknuti i pomoći mu da prekine tu prigodu, makar i postupno, ako to ne može odmah.

4. **Onima koji ne žele vratiti ukradenu stvar** ili **popraviti štetu** koju su učinili drugima.
   Bez barem čvrste odluke da vrate, nema valjane ispovijedi.
5. **Onima koji javno sablažnjavaju druge**, dok ne uklone sablazan barem koliko mogu.
6. **Onima koji ne žele oprostiti bližnjemu** i koji ustraju u mržnji.
   Krist je jasno rekao: „Ako ne oprostite ljudima njihove prijestupe, ni Otac vaš neće vama oprostiti.“ (Mt 6,15)
7. **Onima koji dolaze pijani** ili očito bez razuma.
   Njih treba blago otpustiti i potaknuti da se vrate u bolje stanje.

O odrješenju

Kada ispovjednik vidi da pokornik ima sve potrebne uvjete — iskrenu ispovijed, pravu žalost i odluku popravka — tada mora **spremno, radosno i s ljubavlju** udijeliti odrješenje.
On to čini **u ime Isusa Krista**, i mora imati srce puno sažaljenja i radosti, kao otac koji grli izgubljenog sina.

Sveti Ambrozije kaže:

„Svećenik koji razrješuje grješnika ne daje svoje oproštenje, nego Božje; on je samo oruđe kroz koje Božja milost djeluje.“

Ispovjednik mora paziti da izgovori **riječi odrješenja točno i jasno**:

„Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.“ („Ja te odrješujem od tvojih grijeha u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.“)

To mora reći **izravno**, a ne neodređeno; ne smije reći „Bog te odrješuje“, nego „Ja te odrješujem“.
Ako je pokornik gluh, neka mu ispovjednik napiše da mu daje odrješenje, a riječi neka izgovori naglas, makar tiho.

Kad udijeli odrješenje, neka ispovjednik potakne pokornika da zahvali Bogu i da se čuva svake prigode grijeha.
Neka ga ohrabri da nastavi moliti, činiti dobra djela i češće pristupati sakramentima.

O ponovnom odrješenju i sumnji

Ako ispovjednik sumnja je li prethodno odrješenje bilo valjano (npr. jer pokornik nije bio dovoljno raspoložen), a sada vidi da jest, može mu ponovno udijeliti odrješenje **sub conditione** („ako prethodno nije bilo valjano“).
No, ako nema sumnje da je prva ispovijed bila dobra, ne treba ponovno razrješivati.

Ako se pokornik sam sumnja, neka ga ispovjednik umiri i objasni da Božje milosrđe ne dopušta da propadne onaj tko se ponizno ispovjedio i iskreno se kaje.

O tajni ispovijedi

Ispovjednik mora **čuvati sakramentalnu tajnu** pod svaku cijenu.
Zakon Božji i Crkve to zahtijevaju pod najtežom kaznom.
Ni pod mukom, ni zbog smrti, ni zbog obrane vlastitog života ne smije otkriti grijeh koji je čuo u ispovijedi, bilo riječima, bilo znakom, bilo na koji način.

Sveti Ivan Nepomuk dao je život, ali nije prekršio ispovjednu tajnu.
Taj primjer neka bude svjetlo svakom ispovjedniku.

Također, mora čuvati **diskreciju** i ne pokazivati ni riječju ni izrazom lica da zna nečiji grijeh.
Neka se ne ponaša drugačije prema pokorniku zbog onoga što je čuo u ispovijedi, osim ako je riječ o očitoj javnoj sablazni.

Zaključak

Ispovjednik, dakle, mora u isto vrijeme biti **otac**, **liječnik**, **učitelj** i **sudac**:
– otac, pun ljubavi i blagosti;
– liječnik, razborit i mudar;
– učitelj, strpljiv i pouzdan;
– sudac, pravedan, ali milosrdan.

On mora pamtiti da u ispovjedaonici **zastupa samoga Krista**, koji je došao ne da sudi svijetu, nego da ga spasi.
Ako bude vjeran toj službi, spasit će mnoge duše — i zajedno s njima, i svoju vlastitu.

„Tko drugoga obrati s puta zablude, spasit će dušu svoju i pokriti mnoštvo grijeha.“ (Jak 5,20)

POGLAVLJE DRUGO

O RASPOLOŽENJU KOJE ISPOVJEDNIK MORA IMATI

Ispovjednik, koji zauzima mjesto samoga Isusa Krista u sakramentu pokore, mora biti čovjek pobožan, razborit, učena duha i pun ljubavi.
Sve to ne znači samo vanjske darove, nego unutarnje raspoloženje duše, koje proizlazi iz milosti i molitve.
Zato ću govoriti o onim raspoloženjima koja su potrebna svakome tko želi vjerno i plodonosno obavljati ovu svetu službu.

---

1. Pobožnost i strah Božji

Prvo raspoloženje koje ispovjednik mora imati jest **pobožnost i strah Božji.** Mora shvatiti veličinu posla koji mu je povjeren.
Kao što kaže sveti Ivan Zlatousti:

„Svećenik koji sjedi u ispovjedaonici sudi grijehe i oprašta ih snagom koju nema ni anđeo ni arkanđeo.“

Zato, svaki put kad sjedne ispovijedati, neka pomisli da tada ulazi u svetište Božje milosti, gdje sam Gospodin dolazi u dušu grešnika preko njegovih riječi. Ako bi ispovjednik to činio nemarno, bez pobožnosti ili s navikom površnosti, bio bi krivac svetogrđa i ne bi imao blagoslova u svome radu.

Neka se, dakle, svaki put kad se sprema ispovijedati, **sabere u sebi i preporuči Bogu**, govoreći iz srca:

„Gospodine, Ti znaš koliko sam slab i nedostojan da sudim i liječim Tvoje duše. Daj mi svjetlo, strpljenje i ljubav, da se nijedna duša ne izgubi zbog moje nemarnosti.“

Treba također moliti za prosvjetljenje Duha Svetoga, jer nije ljudska oštroumnost ta koja vodi ispovijed, nego Božja milost.
Sveti Bonaventura kaže:

„Bez molitve, svećenik u ispovijedi više šteti nego koristi.“

Ispovjednik koji ne moli, ne može dugo ostati vjeran ovoj službi.
Sveti Karlo Boromejski je govorio:

„Ako svećenik ne moli prije nego što sjedne ispovijedati, neka se boji da će sâm pasti u grijeh, jer ulazi u Božje djelo bez Božje pomoći.“

---

2. Čistoća savjesti

Drugo raspoloženje koje ispovjednik mora imati jest **čista savjest i sloboda od teškog grijeha.**
Nema ništa gore od toga da grešnik ispovijeda grešnika koji sam nije pomiren s Bogom.
Kako će netko, tko sam nosi lanac grijeha, razrješivati tuđe okove?

Sveti Grgur Veliki kaže:

„Ako svećenik koji živi u grijehu podiže ruke da bi blagoslovio, Bog okreće svoje lice od njega.“

Zato je dužnost ispovjednika da uvijek bude u stanju milosti, da često ispovijeda sam sebe i da se s posebnom pažnjom čuva svake nečistoće misli i srca.
Ako bi i pao u laki grijeh, neka odmah učini čin savršenog kajanja prije nego što uđe u ispovjedaonicu.

Neka također pazi na **unutarnju čistoću nakane.**
Nikada ne smije ispovijedati iz taštine, iz želje da se pokaže učen, blag ili poznat.
Njegova jedina nakana mora biti **slava Božja i spasenje duša.**
Ako ispovijeda iz ljudskih razloga, njegov će trud biti bez ploda.

---

3. Ljubav prema dušama

Treće raspoloženje jest **ljubav prema dušama**, koje mu je Bog povjerio.
Krist mu je predao one duše za koje je On sam prolio svoju krv.
Ako bi ispovjednik postupao s njima hladno, ravnodušno ili s prijezirom, vrijeđao bi samoga Isusa koji u njima živi.

Sveti Alfonz kaže:

„Onaj tko sjedi u ispovjedaonici bez ljubavi, ne sjedi kao Krist, nego kao sudac bez srca.“

Ispovjednik mora gledati na svakog pokornika kao na brata kojega treba spasiti, kao na izgubljeno dijete koje mu je Otac nebeski poslao da ga vrati kući.

Zato neka bude blag u riječima, strpljiv u slušanju, i spreman pomoći svakome — bilo da je učen ili prost, bogat ili siromašan, star ili dijete.

Sveti Franjo Saleški je govorio:

„Ako želiš obratiti dušu, nikada je nemoj raniti oštrinom; otvori joj srce ljubaznošću i strpljenjem.“

Čak i kad mora ukoriti pokornika, neka to čini s očinskom ljubavlju, tako da se duša osjeti voljenom, a ne osuđenom.
Jer ljubav više duša privlači Bogu nego sve riječi i propovijedi.

---

4. Strpljivost

Četvrto raspoloženje koje je prijeko potrebno ispovjedniku jest **strpljivost.** Ispovjednik mora svakodnevno susretati mnoge koji su neuki, tvrdoglavi, rastreseni, sporog duha ili slabi u pamćenju.
Ako izgubi strpljenje, učinit će više štete nego koristi.

Sveti Grgur kaže:

„Pastir koji se razgnjevi na ovce koje bleje, pokazuje da više ljubi svoj mir nego njihovo spasenje.“

Neka se sjeti da ga Bog trpi svakoga dana s njegovim pogreškama; zašto on ne bi imao strpljenja s drugima?
Ako mu neki pokornik dosađuje, neka u sebi kaže:

„Ovo je duša za koju je Krist umro; ako ja sada pokažem nestrpljenje, možda će je đavao zauvijek izgubiti.“

Bolje je izgubiti nekoliko minuta nego izgubiti dušu.

---

5. Razboritost

Peto raspoloženje jest **razboritost.**
Ispovjednik ne smije biti ni previše blag ni previše strog.
Treba hoditi zlatnim putem između dviju krajnosti: da ne bi sablaznio one koji su slabi, ali i da ne bi oslabio one koji su jaki.

Sveti Grgur kaže:

„Tko hoće biti pravi pastir, mora imati lavlje srce protiv grijeha i majčinsko srce prema grešniku.“

Razborit ispovjednik zna razlikovati duhove: kad je neka duša samo u tjeskobi i potreban joj je mir, a kad je mlaka i treba je potaknuti strahom.
Sveti Franjo Saleški kaže:

„Treba biti blag s onima koji su slabi, a strog sa sebičnima i oholima; jer bolest se ne liječi istim lijekom u svakoga.“

Razboritost se ne uči iz knjiga, nego iz molitve i iskustva.
Zato sveti Alfonz piše:

„Tko hoće biti razborit ispovjednik, mora više klečati nego čitati.“

---

6. Znanje i teološka sigurnost

Šesto raspoloženje koje je potrebno jest **znanje.**
Ispovjednik mora znati moralnu teologiju dovoljno dobro da može sigurno razlikovati grijeh od vrline, teške grijehe od lakih, i da zna primijeniti ispravan sud u složenim slučajevima.

Neznalica u ispovjedaonici je — kaže sveti Grgur — „slijepac koji vodi slijepe.“ Bolje je da takav ne ispovijeda, jer će i sebe i druge povući u jamu.

Zato se svećenik mora stalno usavršavati, čitati moralne knjige, pitati učenije kad je u sumnji i nikada ne ispovijedati s pretpostavkama.
Sveti Alfonz kaže:

„Ispovjednik koji sudi po svome osjećaju, a ne po načelima teologije, više je neprijatelj duša nego njihov vodič.“

7. Poniznost

Sedmo raspoloženje koje ispovjednik mora imati jest **poniznost.**
Bez poniznosti, sve druge kreposti gube svoju vrijednost.
Ispovjednik mora dobro znati da nije on taj koji prašta grijehe, nego Bog koji djeluje kroz njega.
On je samo oruđe, samo posrednik između Boga i grešnika.

Sveti Ivan Zlatousti kaže:

„Kad svećenik izgovara riječi odrješenja, nije on taj koji razrješuje, nego Bog koji zapovijeda, a svećenik je samo glasnik.“

Zato ispovjednik nikada ne smije pokazivati oholost, uznositost ili prijezir prema pokorniku.
Ne smije mu davati osjećaj da stoji iznad njega, nego da mu pristupa kao brat i sluga Božji.

Sveti Grgur Veliki upozorava:

„Tko traži da ga ljudi smatraju svetim, pokazuje da ne zna koliko je slab.“

Ponizan ispovjednik ne govori mnogo o sebi, ne hvali se svojim iskustvom, znanjem ili brojem obraćenika.
Ne brani svoje mišljenje uporno ako učeniji kolega misli drugačije; radije će poslušati i učiti.

Ako mu pokornik proturječi ili pokazuje nepovjerenje, neka se ne razljuti. Neka se sjeti da ni sam Krist nije bio prihvaćen od svih, pa zašto bi on očekivao više?

Sveti Alfonz kaže:

„Tko se vrijeđa kad ga netko ne sluša, pokazuje da više traži čast nego spasenje duša.“

Poniznost također znači da ispovjednik ne pretpostavlja da zna sve.
Ako naiđe na slučaj koji ne razumije, neka ne sudi na brzinu, nego neka zapiše pitanje i potraži savjet učenijeg teologa.
Bolje je reći pokorniku:

„Ovo ću razmotriti i odgovoriti ti sljedeći put“
nego pogriješiti u sudu i povrijediti savjest.

---

8. Ljubav prema molitvi

Osmo raspoloženje jest **duh molitve.**
Ispovjednik koji ne moli, ne može imati Božje svjetlo.
Ništa ne otvara srce za nadahnuće Duha Svetoga kao ponizna i trajna molitva.

Sveti Bonaventura kaže:

„Molitva je ključ spoznaje i snage; tko moli, zna što treba činiti.“

Zato svećenik koji želi dobro ispovijedati mora svakodnevno moliti za dar razlučivanja, mudrosti i ljubavi prema dušama.
Sveti Alfonz preporučuje da svaka zajednica ima posebnu molitvu „za svjetlo u ispovjedaonici“ i da je svaki ispovjednik izmoli prije nego sjedne ispovijedati.

Molitva ne smije prestati ni nakon ispovijedi.

Dobro je da svećenik, nakon što završi s pokornicima, izmoli kratku zahvalnu molitvu i preporuči Bogu one koje je ispovjedio:

„Gospodine, blagoslovi one koje si danas doveo k meni; čuvaj ih u milosti, da ne izgube Tvoju ljubav.“

---

9. Odvojenost od svijeta

Deveti stav koji ispovjednik treba gajiti jest **odvojenost od svjetovnog duha.**
On ne smije voljeti bogatstvo, udobnost, časti ni pohvale.
Ako srce svećenika traži zemaljske stvari, teško će biti dobar ispovjednik, jer će njegov govor izgubiti snagu, a njegova riječ autoritet.

Sveti Grgur kaže:

„Ako pastir traži da bude voljen više nego da bude koristan, on više voli sebe nego ovce.“

Ispovjednik treba biti čovjek jednostavna života.
Neka ne traži raskoš, neka ne voli razgovore o svjetskim stvarima, neka izbjegava ispovijedati iz čiste dužnosti ili radi nagrade.
Njegova radost treba biti u tome da vidi kako se grešnici vraćaju Bogu.

Sveti Alfonz piše:

„Tko traži plaću za ispovijedanje, izgubit će nagradu u nebu.“

---

10. Revnost za spasenje duša

Deseto raspoloženje jest **revnost.**
Bez revnosti, sve druge kreposti postaju mlake.
Ispovjednik mora gorjeti željom da spasi duše, da svaku dovede bliže Bogu, da nikoga ne izgubi.

Sveti Pavao kaže:

„Ljubav Kristova nagoni nas.“ (2 Kor 5,14)

Sveti Alfonz objašnjava:

„Tko je istinski zvan na ovu službu, osjeća u srcu sveti nemir kad vidi duše koje propadaju.“

Zato ispovjednik ne smije biti zadovoljan time da „obavi dužnost“. Mora tražiti izgubljene ovce, poticati one koji se ne ispovijedaju, ohrabrivati grešnike da se vrate, i pomagati onima koji se boje sakramenta.

Neka u sebi uvijek nosi duh pastira koji ide za izgubljenima, kao što Krist ide za svakom dušom.
Sveti Grgur je rekao:

„Pravi pastir ne miruje dok ne nađe svaku izgubljenu ovcu.“

---

11. Povjerenje u Božju milost

Na kraju, ispovjednik mora imati **povjerenje u Božje milosrđe.**
Ne smije se obeshrabriti kad vidi tvrdokorne grešnike, ni kad mu se čini da njegove riječi ne donose ploda.
Bog često radi u tišini srca, a plodovi dolaze mnogo kasnije.

Sveti Franjo Saleški kaže:

„Ako posiješ sjeme i ne vidiš kako raste, ne čupaj ga iz zemlje; Bog ga zalijeva u svoje vrijeme.“

Ispovjednik mora imati isto povjerenje i prema sebi.
Ne smije misliti da je njegova služba beskorisna ili da nije dostojan.
Bog ne traži savršenstvo, nego vjernost.
Ako bude radio ponizno, strpljivo i s ljubavlju, Bog će njegov trud blagosloviti.

Zaključak poglavlja

Dakle, raspoloženje koje ispovjednik mora imati jest:
– **pobožnost**, da sve radi u Božjoj prisutnosti;
– **čistoća**, da bude oruđe dostojno milosti;
– **ljubav**, da privlači duše Kristu;
– **strpljivost**, da ih podnosi u njihovoj slabosti;
– **razboritost**, da razlikuje duhove;
– **znanje**, da sudi ispravno;
– **poniznost**, da ne uzvisi samoga sebe;
– **molitva**, da traži svjetlo od Boga;
– **odvojenost od svijeta**, da ostane slobodan;
– **revnost**, da ne klone u službi;
– i **povjerenje**, da se sve prepusti milosrđu Božjem.
Tko u sebi gaji ta raspoloženja, bit će **dobar ispovjednik**, vjeran Bogu, koristan Crkvi i blagoslov mnogim dušama.

A na nebu će čuti riječi:

„Dobro, slugo dobri i vjerni, uđi u radost Gospodara svoga.“ (Mt 25,21)

POGLAVLJE TREĆE

O RASPOLOŽENJU KOJE ISPOVJEDNIK MORA IMATI PREMA RAZLIČITIM VRSTAMA POKORNIKA

Ispovjednik ne smije svima pristupati jednako.
Duh Sveti kaže:

„Daj mudromu savjet i postat će još mudriji; ukori bezumnoga i samo će te zamrziti.“ (Izr 9,8–9)

Zato on mora naučiti **razlikovati duhove** i prilagoditi svoj način prema naravi, stanju i raspoloženju onih koji mu dolaze.
Jednima treba pristupiti s ohrabrenjem, drugima s blagošću, nekima sa strahom, a nekima s odlučnošću i strogim upozorenjem.
„Jer“, kaže sveti Franjo Saleški, „ne možeš liječiti sve bolesnike istim lijekom.“

---

1. Prema pobožnim i dobrim dušama

S dušama koje su već u milosti i koje nastoje živjeti pobožno, ispovjednik mora postupati s velikom **nježnošću i oprezom.**
Ne smije biti strog ni zahtjevan, da ih ne bi uplašio, niti previše popustljiv, da ne bi postale nemarne.
Neka ih vodi u napredak, ali polako i s razumijevanjem.

Sveti Franjo Saleški kaže:

„Duše koje ljube Boga treba voditi blagim povjetarcem, a ne olujom.“

Neka ih ispovjednik potakne da čine česta čina ljubavi, zahvalnosti, poniznosti i predanja Bogu; neka ih uči da čuvaju unutarnji mir i ne gube srčanost zbog lakih pogrešaka.
Treba ih, međutim, upozoriti da ne traže utjehe više nego Boga samoga, jer pobožnost nije u osjećajima, nego u volji koja čini dobro i izbjegava grijeh.

Ako im Bog pošalje suhoću ili tamu u molitvi, neka ih ispovjednik tješi i podsjeti da je vjera zaslužnija kad se ne vidi svjetlo.
Ako pak imaju duhovne utjehe, neka ih uči da ostanu ponizne i da ne misle da su svetije od drugih.

---

2. Prema dušama slabe volje

Neke duše žele služiti Bogu, ali su **slabe**, bojažljive, neodlučne.
One često padaju, pa se vraćaju, i opet padaju; ali ne zato što vole grijeh, nego zato što su nestalne.
S takvima ispovjednik mora biti **blag i postojan**, nikada ih ne obeshrabrivati.

Treba ih poticati riječima:

„Bog te neće napustiti ako se ti ne odrekneš Njega.
Padneš li, odmah se digni; On više ljubi one koji se često kaju nego one koji nikad ne priznaju svoje slabosti.“

Sveti Franjo Saleški kaže:

„Ne čudi se što padaš; čudi se ako se ne želiš dići.“

Ispovjednik treba poticati takve duše da se ne zadovoljavaju pukim izbjegavanjem grijeha, nego da mole za milost ustrajnosti i da se bore protiv svojih navika korak po korak.
Neka ih uči da ne očajavaju ni kad ne vide napredak, jer Bog mjeri vjernost, a ne uspjeh.

---

3. Prema hladnima i mlakima

Ima pokornika koji se ne trude ni za Boga ni protiv Njega.
Žive u **mlakosti**, mole rijetko, ispovijedaju se iz navike, ne osjećaju ni ljubav ni strah.
S takvima ispovjednik ne smije biti blag, jer bi njihova duša, ako se ne prodrma, potpuno otvrdnula.

Sveti Alfonz kaže:

„Mlakost je grobnica pobožnosti.“

Ispovjednik mora najprije probuditi u njima strah Božji.
Treba ih potaknuti da razmišljaju o smrti, sudu, paklu i izgubljenosti onih koji su živjeli nemarno.
Neka ih pita:

„Koliko dugo si već u istom stanju? Zar misliš da će Bog vječno čekati? Danas ti daje milost; sutra je možda više nećeš imati.“

Ali ako vidi da bi prevelika strogost izazvala očaj, neka ublaži ton i pokaže da Bog još uvijek čeka njihovo obraćenje.
Neka kaže:

„Još ima vremena, ali nemoj ga više gubiti.
Bog ti sada govori s ljubavlju; ako ga opet odbiješ, možda te više neće pozvati.“

---

4. Prema ustrajnim grešnicima

Najteži posao ispovjednika jest rad s onima koji **žive dugo u teškim grijesima**, a ipak dolaze na ispovijed — ponekad iz običaja, ponekad iz straha, ali bez prave volje da se promijene.
Njih treba liječiti **s ljubavlju, ali i odlučnošću.**

Najprije neka im ispovjednik pokaže **Božju dobrotu**:

„Zamisli, brat moj, da te Bog sve ove godine nije uništio u tvojoj tami, nego ti daje još jedan dah života, još jedan trenutak da Mu se vratiš.
Zar ćeš Njegovu strpljivost zauvijek iskušavati?“

Ako to ne dirne njihovo srce, tada treba probuditi **strah**:

„Ako umreš večeras, kamo ćeš poći?
U paklu nećeš imati više prilike za ispovijed ni za oproštenje.
Ne igra se s vječnošću.“

Ako ispovjednik vidi da pokornik ipak pokazuje znakove pokajanja, neka ga ne odbije, nego neka mu pomogne da donese odluku da barem započne s promjenom — makar malim koracima.
Ako, pak, vidi da je posve neiskren, neka **zadrži odrješenje**, ali neka mu pokaže da ga ne odbacuje kao osobu:

„Bog te voli, ali te ne može odriješiti dok sam ne odlučiš prekinuti s grijehom.
Ja ću moliti za tebe i čekat ću tvoj povratak.“

Mnogi su se obraćali upravo zbog takve blage strogosti.

---

5. Prema onima u napasti

Duše koje trpe **teške napasti** ne treba osuđivati, nego im treba pomoći.
Ispovjednik mora razlikovati napast od pristanka.
Ako pokornik pati zbog napasti i bori se, on ne griješi, nego zaslužuje zaslugu.

Treba ga poučiti da napast nije grijeh, osim ako se svjesno prihvati.
Treba ga potaknuti da se ne boji, da se ispovijeda često, da moli i koristi sveta sredstva — znak križa, molitvu Mariji, rad i razboritu zabavu.

Sveti Alfonz kaže:

„Bolje je u napasti moliti nego raspravljati.“

Ako napasti traju dugo, neka ispovjednik potakne dušu da trpi s pouzdanjem, jer Bog često dopušta napasti da bi ponizio oholost i očistio ljubav.

---

6. Prema tjeskobnim savjestima

Postoje duše **pretjerano osjetljive i tjeskobne.**
U svemu vide grijeh, sumnjaju u svaku svoju ispovijed, ne nalaze mira.
Takvima treba pristupiti s najvećom nježnošću i razboritošću.

Ne smije ih se previše ispitivati ni zadržavati na sitnicama, nego ih ohrabriti da vjeruju u Božje milosrđe.
Treba im reći:

„Bog ne traži savršenstvo bez pogreške, nego poniznost i pouzdanje.
Tvoja žalost za grijesima znak je da si Bogu drag.“

Sveti Franjo Saleški kaže:

„Tjeskobne duše treba liječiti mirom, kao što se vatra gasi vodom, a ne vjetrom.“

Ispovjednik mora paziti da im ne govori o strogim obvezama osim ako su nužne, jer bi ih to još više prestrašilo.
Ako pokornik sumnja je li grijeh smrtan ili nije, neka ga umiri:

„Kad nisi bio siguran, nisi pristao; Bog ne traži nemoguće.“

Najvažnije je da ih nauči **pouzdanju u Boga.**
Bez pouzdanja, tjeskobna savjest nikada ne nađe mir.

7. Prema mladima

S mladima treba postupati **s najvećom pažnjom i ljubavlju.**
To su duše koje su tek počele hodati putem života; lako se oduševe, ali i lako padnu.
Zato ih ispovjednik mora primati **s nježnošću oca**, a ne sa strogim tonom suca.

Treba im pomoći da se otvore bez straha.
Mnogi mladi, osobito kad prvi put dolaze na ispovijed, plaše se i stide.
Ako ih ispovjednik dočeka s blagim osmijehom i toplim riječima, otvorit će mu srce.
Ako, pak, bude grub ili nestrpljiv, zatvorit će se i nikada više neće govoriti iskreno.

Sveti Filip Neri govorio je:

„Ako želiš osvojiti mlade, moraš ih najprije natjerati da te zavole.“

U ispovijedi mladih treba posebno paziti na **čistoću** i **iskrenost.**
Mlade često napadaju napasti protiv šeste i devete zapovijedi, pa ih treba poučiti da napast sama nije grijeh, nego da grijeh nastaje tek pristankom.
Neka im se objasni da u napasti trebaju odmah odvratiti misao, zazvati ime Isusovo i Marijino, i izbjegavati dokolicu.

Ispovjednik treba biti razborit — nikada ne ulaziti u nepotrebne pojedinosti, ne postavljati neprilična pitanja, niti se zadržavati na osjetljivim stvarima.
Sveti Alfonz strogo upozorava:

„Tko u ispovijedi ulazi u suvišne detalje o nečistim stvarima, ili iz znatiželje ili bez prave potrebe, izlaže se velikoj pogibelji vlastite duše.“

Umjesto da ulazi u pojedinosti, ispovjednik treba mlade učiti **ljubavi prema Bogu**, **molitvi** i **sakramentima**, jer će im to biti najbolja zaštita.
Treba ih poticati da se ispovijedaju često i da svakoga dana preporuče sebe Djevici Mariji.

---

8. Prema starijima

Sa starijima treba biti **blag, strpljiv i poštljiv.**
Mnogi su već slabi tijelom i umom, lako zaboravljaju, ponavljaju se ili govore nepovezano.
Ispovjednik mora imati strpljenja i nikada ne pokazivati dosadu.

Sveti Grgur kaže:

„Tko se gadi na slabosti staraca, pokazuje da je sam zaboravio koliko mu je Bog oprostio u mladosti.“

Starce treba poticati da se ne boje smrti, nego da gledaju u nju kao u vrata neba.
Treba ih tješiti i poticati da se češće ispovijedaju i pričeste, jer je njihovo spasenje blizu i svaka milost tada vrijedi više.
Ako su ogorčeni, nepomireni ili drže mržnju, treba ih poticati da oproste — jer ništa ne zatvara nebo kao srce koje ne zna oprostiti.

---

9. Prema bolesnima

S bolesnima treba postupati s posebnom **samilosti i ozbiljnošću.**
To su duše koje često stoje na pragu vječnosti.
Ispovjednik mora biti mudar, hrabar i pun ljubavi.

Najprije neka bolesnika smiri i ohrabri da se ne boji ispovijedi:

„Bog te nije doveo do bolesti da te kazni, nego da ti dade milost da se pripraviš za nebo.“

Ako vidi da bolesnik ima vremena i snage, neka mu pomogne napraviti dobar ispit savjesti i učini čin žalosti.
Ako je, pak, u teškom stanju, neka mu pomogne kratkim pitanjima, i neka se ne upušta u duga objašnjenja.

Ako je bolesnik **u smrtnoj opasnosti**, ispovjednik mora odmah dati odrješenje, barem uvjetno, ako postoji ikakav znak pokajanja, makar i slab.
Sveti Alfonz uči:

„U opasnosti od smrti treba uvijek ići za spasenjem, a ne za osudom.
Bolje je tisuću puta razriješiti onoga koji nije bio sasvim spreman, nego jednom uskratiti oproštenje onome koji je bio spreman.“

Ako bolesnik ne može govoriti, ali pokazuje znake kajanja (stisak ruke, pokret glave, suze, uzdah), ispovjednik može dati **odrješenje uvjetno**:

„Ako si se pokajao, ja te odrješujem od tvojih grijeha…“

Treba ga potaknuti da se pomiri s Bogom, da oprosti svima, i da sa svojim srcem izgovori: „Isuse, smiluj mi se.“

Ako postoji vrijeme, neka ga pripravi i za **posljednju pomast** i **pričest**.
Neka bude blag, jer je tada svaki pogled, svaka riječ i svaka gesta važna.

---

10. Prema ženama

Ispovjednik mora prema ženama biti **krajnje oprezan i čist u srcu.**
Mora imati stalno na umu da đavao više duša svećenika gubi preko nečistih napasti nego preko svih drugih.
Zato neka uvijek ispovijeda **na otvorenom mjestu** ili **iza rešetke**, nikada u osami.

Neka razgovor uvijek bude **kratak, ozbiljan i čedan.**
Neka izbjegava nježan ton, uzdahe ili poglede koji bi mogli izazvati sablazan.
Sveti Karlo Boromejski zapovijeda:

„Ispovijed neka bude sveta i kratka; neka riječ svećenikova bude kao mač, ne kao pjesma.“

Ako primijeti da se neka žena ispovijeda prečesto bez pravog razloga, neka je ljubazno upita o svrsi i potakne je da više sluša duhovne savjete nego da samo dolazi

ispovijedati se iz običaja.
Ako, pak, primijeti nezdravu vezanost za ispovjednika, treba odmah prekinuti svaku sumnjivu bliskost i, ako je potrebno, prepustiti ispovijedanje drugom svećeniku.

Sveti Alfonz upozorava:

„Tko se ne boji zla kad je često sam s jednom osobom, taj već stoji na rubu propasti.“

Prema ženama, dakle, treba biti pun ljubavi — ali ljubavi duhovne, čiste i svetačke, koja traži njihovo spasenje, a ne njihovu naklonost.

---

11. Prema umirućima

Najuzvišenija i najosjetljivija služba ispovjednika jest ona prema **umirućima.**
Tu se odlučuje vječnost.
Zato ispovjednik mora biti **mirna duša, čvrsta vjera i očinsko srce.**

Kad dođe k umirućem, neka ga pozdravi s riječima mira i nade.
Ne smije ga odmah plašiti smrću, nego neka ga polako uvede u stanje pokajanja, rekavši:

„Bog te sada zove k sebi, da te primi u svoj zagrljaj; reci mu iz srca da ti je žao i da ga voliš.“

Ako umirući ne može govoriti, ali daje znakove pokajanja, neka mu se dade odrješenje uvjetno.
Ako je u nesvijesti i ne može pokazati ni znak volje, neka ispovjednik svejedno da odrješenje, ako postoji razborit razlog za pretpostavku da je ranije imao želju za ispovijedi.

Sveti Alfonz kaže:

„Nikada se ne zna što se događa u posljednjem trenutku između Boga i duše; zato nikoga ne smijemo prepustiti bez nade.“

Neka ga potakne da zazove Isusovo ime, ili ako ne može, neka ga ispovjednik sam zaziva za njega.
Kad vidi da se duša približava kraju, neka polako izgovara:

„Idi, kršćanska dušo, iz ovoga svijeta, u ime Oca koji te je stvorio, Sina koji te je otkupio i Duha Svetoga koji te posvetio. Idi u miru, neka ti danas bude nebo otvoreno.“

Tada neka izmoli kratku molitvu i ostane u tišini.
U tim trenucima, svećenik stoji između neba i zemlje, dok Bog prima dušu koju je stvorio.

Zaključak Trećeg poglavlja

Ispovjednik mora biti **svima sve**, kako bi sve pridobio za Krista.
Mora biti blag s poniznima, strog s oholima, strpljiv sa slabima, hrabar pred nepopravljivima, blag prema tjeskobnima, mudar s mladima, pun poštovanja prema starima, brižan prema bolesnima, oprezan prema ženama i pun nade prema umirućima.

Tako će svaka duša osjetiti u ispovjedaonici ono što bi osjetila pred samim Kristom: **istinu koja liječi, i ljubav koja oprašta.**

„Sve sam učinio poradi evanđelja, da bih i ja imao udjela u njemu.“ (1 Kor 9,23)

POGLAVLJE ČETVRTO

O ISPITIVANJU SAVJESTI KOJE ISPOVJEDNIK TREBA UČINITI S POKORNIKOM

Ispovjednik, kad mu pokornik pristupi, mora znati **kako ispitati njegovu savjest** — ne previše opširno da ga ne zamori, ali ni previše površno da ne ostane neispovjeđen.
To ispitivanje treba biti vođeno **razboritošću i ljubavlju.**

Sveti Karlo Boromejski kaže:

„Ispovjednik mora ispitati pokornika s toliko pažnje koliko traži njegovo spasenje, a s toliko blagosti koliko traži ljubav.“

---

1. O načinu ispitivanja

Ispovjednik najprije treba pustiti pokornika da **sam iznese svoje grijehe.**
To ne samo da mu daje slobodu, nego pokazuje iskrenost i spremnost srca.
Ako pokornik šuti, ili govori vrlo malo, tada ispovjednik treba pomoći kratkim i jasnim pitanjima, izbjegavajući sve što bi moglo izazvati sram ili nelagodu.

Sveti Alfonz upozorava:

„Previše ispitivanja rađa strahom, a premalo rađa nepažnjom.“

Zato je sredina uvijek najbolja:
– Ne pitati više nego što je potrebno da se zna vrsta, broj i okolnosti koje mijenjaju

narav grijeha;
– Ne zadovoljavati se ni s premalo, ako je ispovijed očito nepotpuna.

Ispovjednik mora pamtiti da se ne traži savršen red i sjećanje, nego iskrenost i volja da ništa ne sakrije.
Ako vidi da pokornik zaboravlja, neka ga blago podsjeti na glavne zapovijedi:

„Jesi li opsovao? Jesi li oštetio bližnjega? Jesi li propustio molitvu? Jesi li imao nečiste misli ili djela?“

Ispovjednik ne smije pokazivati iznenađenje ni zgražanje, ni izrazom ni glasom, jer bi time mogao zatvoriti srce pokornika.
Neka uvijek zadrži **mirno i ozbiljno držanje**; neka se vidi da sluša kao Božji sluga, a ne kao čovjek koji sudi.

---

2. Red prema kojem se ispituje

Najprikladniji red jest **po Božjim zapovijedima**, jer one obuhvaćaju sve grijehe. Ispovjednik, osobito kod neukih, može ukratko proći svaku zapovijed i pitati o stvarima koje su najčešće.

Prva zapovijed – Ljubi Gospodina Boga svoga

Neka ispita:
– Je li pokornik zanemarivao molitvu, misu ili pobožnost?
– Je li sumnjao u vjeru, zanemarivao sakramente, ili se pouzdavao u praznovjerja, gatanja, uroke, karte, horoskope?
– Je li prigovarao Božjoj providnosti u patnji ili pokazivao nepovjerenje u milost?

Treba mu objasniti da je povjerenje u Boga lijek protiv svih ovih grijeha.

Druga zapovijed – Ne uzimaj uzalud imena Gospodina Boga svoga

Neka pita:
– Je li psovao Boga, Presvetu Djevicu ili svece?
– Je li se krivo zaklinjao ili ne ispunio zavjet?
– Je li blagoslove i sveta imena koristio u šali ili s prezirom?

Ako se pokornik naviknuo psovati, treba ga poučiti kako da to ispravi (molitvom, isprikom, kratkom pokorom).

Treća zapovijed – Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji

Neka pita:
– Je li svjesno propuštao misu bez opravdanog razloga?

– Je li radio teške poslove nedjeljom iz pohlepe?
– Je li poštivao svetkovine i molio s obitelji?

Neka ga potakne da u nedjelju učini nešto dobro, kao što je pomoć siromašnima ili pouka djece.

Četvrta zapovijed – Poštuj oca i majku

Neka ispita:
– Je li pokazivao neposluh, nepoštovanje, srdžbu ili mržnju prema roditeljima?
– Ako je roditelj, je li zanemario dužnost prema djeci: odgoj, molitvu, vjeru, dobar primjer?
– Ako je muž ili žena, je li bio vjeran, pažljiv, strpljiv?

Sveti Alfonz kaže:

„Nema veće nepravde nego kad otac ili majka propuste učiti djecu vjeri.“

Peta zapovijed – Ne ubij

Neka pita:
– Je li pokornik nanio komu tjelesnu ili duševnu štetu, bilo riječima, bilo djelom?
– Je li gajio mržnju, zavist, ili želio smrt drugome?
– Je li počinio ili pomagao u pobačaju?
– Je li sablaznio nekoga do grijeha?

Ispovjednik treba s najvećom pažnjom postupati s osobama koje priznaju pobačaj, te ih s ljubavlju, a ne s prijetnjom, dovesti do pokajanja.

Šesta i deveta zapovijed – Ne sagriješi bludno; Ne poželi tuđeg ženidbenog druga

Ove zapovijedi traže **osobitu opreznost.**
Ispovjednik mora biti kratak, jasan i dostojanstven; nikada ne smije postavljati nepotrebna ili radoznala pitanja.

Neka pita:
– Je li imao nečiste misli, želje, riječi ili djela?
– Je li tražio ili pristao na prigodu grijeha (film, razgovor, osoba, mjesto)?
– Je li u braku bio vjeran, i je li poštovao naravni red?

Ako vidi da bi pitanje moglo sablazniti, neka ga izostavi, jer je bolje prešutjeti nego povrijediti nevinost.

Sedma i deseta zapovijed – Ne kradi; Ne poželi tuđe

Neka pita:
– Je li što uzeo tuđe ili zadržao protiv volje vlasnika?

– Je li varao u mjeri, poslu, porezu ili obećanju?
– Je li vraćao štetu ili planira to učiniti?

Ako pokornik ne može odmah vratiti, neka mu se pomogne savjetom kako i kada to učiniti.

Osma zapovijed – Ne svjedoči lažno

Neka pita:
– Je li lagao s namjerom da drugome nanese štetu?
– Je li klevetao, ogovarao, širio zlobne priče ili čuvao mržnju?
– Je li izdao tuđu tajnu bez opravdanog razloga?

Ako je grijeh javni, neka ga potakne da ispravi sablazan.

---

3. O okolnostima i broju grijeha

Ispovjednik treba znati da nije uvijek potrebno tražiti točan broj, nego **razumnu procjenu**: „češće“, „povremeno“, „jednom“ — to je dovoljno.
Ako se, međutim, grijeh često ponavljao, mora znati da se radi o **navici**, i tada ga treba liječiti prema tom korijenu.

Sveti Alfonz upozorava:

„Onaj tko samo broji, a ne ispituje uzroke, liječi posljedice, a ne bolest.“

Zato je korisno pitati:
– Kada je počelo?
– Što te navelo na to?
– Jesi li pokušao prestati?
– Imaš li društvo ili prigodu koja te vodi u to?

Ako ispovjednik vidi da je grijeh duboko ukorijenjen, neka propisuje blagu, ali postojanu duhovnu terapiju: molitvu, pokoru, često ispovijedanje, i izbjegavanje prilike.

4. Posebna pravila za ispitivanje prema stanju pokornika

Ispovjednik ne može svima postavljati ista pitanja.
Mora razlikovati **djecu, mlade, bračne osobe, redovnike i svećenike.**
Razboritost i umjerenost su nužne, da se ne bi sablaznili čisti niti uznemirili slabi.

A) Djeca

S djecom treba biti **krajnje jednostavan i blag.**
Njihove ispovijedi moraju biti kratke, jasne i poticajne.
Ispovjednik ne smije koristiti teološke izraze ni strog ton, jer bi ih to zbunilo i uplašilo.

Neka ih pita samo o stvarima koje mogu razumjeti:
– Jesi li bio neposlušan roditeljima ili učiteljima?
– Jesi li lagao, tukao se, krao sitnice?
– Jesi li molio svaki dan?

Nikada ne treba postavljati djeci pitanja o nečistim stvarima, osim ako **oni sami** to izričito spomenu i ako se vidi da razumiju značenje grijeha.
Sveti Alfonz strogo upozorava:

„Tko bez prave potrebe pita dijete o stvarima koje mu nisu poznate, postaje sablazan umjesto vodiča.“

Zato neka ispovjednik radije pouči dijete da moli, da ljubi Boga i da izbjegava zlo, nego da ga opterećuje stvarima koje još ne shvaća.

B) Mladi

S mladima treba biti **oprezan, ali ne hladan.**
Ako vidi da su zbunjeni ili uplašeni, neka ih ohrabri riječima:

„Ne boj se. Bog te voli i raduje se što si došao.“

Neka ih vodi k iskrenosti, ali bez suvišnih pitanja.
Posebno kad se radi o nečistoći, neka pitanja budu **kratka, općenita i skromna.**
Ako pokornik ne razumije neko pitanje, neka mu ga objasni pristojno i s očitom ozbiljnošću.

Neka ih potakne da se redovito ispovijedaju, da mole, i da čitaju dobru duhovnu knjigu.
Ako se bore s napastima, neka ih uči da se ne boje ni da ne očajavaju, jer su te borbe prilika za rast u čistoći.

C) Bračni drugovi

S bračnim osobama ispovjednik mora biti **mudro razborit i smiren.**
Treba ispitati o njihovim dužnostima prema Bogu, jedno prema drugome i prema djeci.
Ako su među njima svađe, tvrdoglavost ili hladnoća, neka ih potakne na **praštanje i zajedničku molitvu.**

U pitanjima bračnih odnosa neka bude **krajnje obziran.**
Ne smije ulaziti u tjelesne pojedinosti, osim ako je potrebno za razlikovanje grijeha od dopuštenog čina.
Ako mora nešto pitati, neka to učini jednostavno i bez nepotrebnih riječi.

Sveti Alfonz upozorava:

„Ispovjednik mora biti kao anđeo u ispovjedaonici; jedna nepažljiva riječ može uništiti dvije duše.“

Neka uvijek naglasi da je **čist život u braku** djelo milosti, i da se supružnici trebaju pomagati u kreposti, a ne u grijehu.

D) Redovnici i redovnice

Kad ispovijeda redovnike ili redovnice, ispovjednik mora imati **posebnu ozbiljnost i čistoću nakane.**
On tada ne ispovijeda samo osobu, nego dušu posvećenu Bogu.

Neka ispita jesu li vjerni svojim zavjetima:
– Poslušnost, siromaštvo i čistoća.
– Jesi li rado izvršavao svoje dužnosti?
– Jesi li imao mrmljanja protiv poglavara?
– Jesi li čuvao srce od navezanosti i prijateljstava koja ne dolikuju tvojem pozivu?

Nikada se ne smije ulaziti u osjetljive razgovore, osobito s redovnicama.
Neka se sve odvija kratko, sveto i s potpunim poštovanjem.
Ako primijeti tugu, nemir ili zbunjenost, neka ih ohrabri riječima:

„Bog traži tvoju vjernost, ne tvoje savršenstvo; ako padneš, On te opet prima.“

Ako ispovjednik uvidi da neka osoba ima duhovne napetosti koje prelaze granice ispovijedi (npr. sumnje, strahove, opsesije), neka je uputi na redovit razgovor s duhovnim vođom, ali **izvan ispovijedi**.

E) Svećenici

Ispovijedanje svećenika traži **posebnu poniznost i diskreciju.**
Sveti Alfonz kaže:

„Kad svećenik ispovijeda svećenika, neka se sjeti da sjedi kraj žrtvenika, ne iznad njega.“

Ispovjednik ne smije pokazivati znatiželju o njegovu životu, propovijedima, zajednici ili dužnostima.
Neka se ograniči na savjest, i to s puno poštovanja.

Ako vidi da su se u svećeniku pojavile mlakost, umor ili sumnje, neka ga potakne da obnavlja svoj duh molitvom, čitanjem Svetog pisma i razmatranjem Kristove muke.
Ako vidi da se bori s napastima, neka ga ohrabri, ne osuđuje.
Ako je pao, neka ga pridigne s najvećom ljubavlju i diskrecijom, jer njegova duša ima osobitu vrijednost u Božjim očima.

---

5. Kada ispovjednik treba šutjeti

Ispovjednik ne smije ispitivati o stvarima **koje ne pomažu spasenju duše**: političke stvari, tuđe grijehe, znatiželje, sumnje bez potrebe.
Također, ako vidi da bi pokornik izgubio mir zbog previše pitanja, bolje je **prekinuti i sačuvati pouzdanje.**

Sveti Alfonz kaže:

„Šutnja je često svetija od riječi; ispovjednik ne liječi kad previše govori, nego kad mudro sluša.“

---

6. O završetku ispitivanja

Kad ispovjednik vidi da je pokornik iskreno sve rekao, neka ga potakne na čin pokajanja, kratkim riječima:

„Reci Bogu iz srca da ti je žao, i obećaj da ćeš se truditi ne griješiti više.“

Nakon toga, neka izrekne nekoliko riječi ohrabrenja:

„Bog ti je oprostio, idi u miru i ljubi ga svim srcem.“

Neka se pazi da ne produžuje ispovijed nepotrebnim savjetima.
Ako ima što više reći, neka to sačuva za kasniji duhovni razgovor, jer ispovijed mora biti **jednostavna, sveta i umjerena.**

Zaključak Četvrtog poglavlja

U ispitivanju savjesti svećenik mora imati tri vrline:
– **Mudrost**, da zna što treba pitati;

– **Diskreciju**, da zna što treba prešutjeti;
– **Ljubav**, da sve čini radi spasenja duše, a ne iz radoznalosti.

Ako ih bude imao, njegovo će ispitivanje biti lagano pokorniku, a Bogu ugodno.

„Tko druge vodi k pravdi, zasjat će poput zvijezde dovijeka.“ (Dn 12,3)

POGLAVLJE PETO

O OPRAŠTANJU I USKRAĆIVANJU ODRJEŠENJA

Nakon što je ispovjednik saslušao ispovijed i ispitao pokornika, slijedi najvažniji trenutak: **dati ili uskratiti odrješenje.**
Ovaj čin traži najveću razboritost i pobožnost, jer se tada svećenik pojavljuje **kao sudac i liječnik duša**, noseći ključeve neba koje mu je povjerio sam Krist.

„Što god svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebu; što god razriješiš na zemlji, bit će razriješeno i na nebu.“ (Mt 16,19)

---

1. Kada se odrješenje mora dati

Ispovjednik je **dužan dati odrješenje** svakome tko ima tri uvjeta:

1. iskreno se ispovjedio,
2. pokazuje barem općenito kajanje,
3. ima odlučnost da se kloni grijeha.

Ako su ta tri uvjeta prisutna, svećenik **ne smije** uskratiti odrješenje, čak i ako pokajanje nije savršeno, jer za sakrament je dovoljno **nedostatno, ali stvarno pokajanje**.

Sveti Alfonz kaže:

„Bog ne traži suze, nego volju. Onaj tko odluči prekinuti s grijehom, makar osjećao hladnoću, spreman je za oproštenje.“

---

2. Kada se odrješenje mora odgoditi ili uskratiti

Postoje, međutim, slučajevi kad odrješenje ne smije biti dano, jer bi bilo **svetogrđe.**

a) Kad pokornik ne pokazuje pokajanje

Ako ispovjednik jasno vidi da pokornik **nema volju prestati s grijehom**, mora mu s ljubavlju, ali odlučno reći:

„Bog ti želi oprostiti, ali dok ti sam ne odlučiš prekinuti s grijehom, ne mogu ti dati odrješenje.“

Ako, pak, pokornik kaže:

„Znam da činim zlo, ali ne mogu obećati da ću prestati,“
tada treba odgovoriti:
„Onda moli Boga za snagu, jer On ti neće uskratiti milost ako je iskreno tražiš.“

Sveti Alfonz upozorava:

„Oprost bez odluke da se prekine s grijehom bio bi lažan lijek — rana bi se zatvorila izvana, a gnoj ostao iznutra.“

b) Kad pokornik nije spreman vratiti tuđe

Ako netko zadržava **nepravdu ili tuđe dobro**, a ne želi ga vratiti, odrješenje se mora odgoditi dok ne pokaže spremnost na popravak.
Jer tko ne želi vratiti, **nema pravo na oproštenje.**

Ako, međutim, nema mogućnosti odmah vratiti, ali obeća da će to učiniti kad bude mogao, tada se može dati odrješenje pod uvjetom da je volja iskrena.

c) Kad se radi o javnoj sablazni

Ako pokornik živi u **javnom grijehu** koji sablažnjava druge (npr. javna nevjenčana zajednica), ne može se odriješiti dok ne prekine sablazan.
Ispovjednik mu treba objasniti:

„Bog ti želi oprostiti, ali dok sablazan traje, tvoje pokajanje nije cjelovito.“

No neka to čini **s blagošću i očinskom tugom**, a ne s prijetnjom.
Mnogi su se obratili upravo zbog suza i blagosti svećenika.

d) Kad je ispovijed nevaljana

Ako pokornik skriva grijeh, izbjegava priznati nešto bitno, ili laže, odrješenje se ne smije dati.
Ali ispovjednik treba moliti da mu Bog otvori srce, jer često skrivanje dolazi iz straha, a ne iz zloće.

---

3. Kako treba uskratiti odrješenje

Kada ispovjednik mora uskratiti odrješenje, neka to učini **s najvećom blagošću i suosjećanjem.**
Nikada ne smije govoriti oštrim tonom ni pokazivati ljutnju.
Neka pokaže tugu, a ne srdžbu; neka govori kao otac koji pati, ne kao sudac koji kažnjava.

Primjer riječi:

„Dijete moje, Bog te ljubi i čeka tvoje obraćenje.
Još ti ne mogu dati oprost, jer trebaš učiniti ovaj korak: prestati s tim grijehom, vratiti nepravdu, ili prekinuti tu vezu.
Kad to učiniš, dođi odmah — neću te odbiti.“

Sveti Alfonz kaže:

„Jedna riječ izrečena s ljubavlju može promijeniti srce više nego stotinu prijetnji.“

---

4. Kad se odrješenje može dati uvjetno

Ako postoji **sumnja** o pokajanju, ali se vidi barem mala naklonost k dobru, svećenik može reći u sebi:

„Odriješujem te ako si istinski raskajan.“

To je korisno kod osoba koje su u strahu, bolesti, smetenosti, ili kod onih koje ne znaju jasno izraziti kajanje.

Ali treba paziti da se takvo uvjetno odrješenje **ne daje olako**, nego samo kad postoji **razborit razlog** za vjerovati u moguću milost.

---

5. Kad se odrješenje ne smije odgađati

Ispovjednik ne smije nikada odgoditi odrješenje ako postoji **opasnost od smrti**, osim ako pokornik očito pokazuje tvrdokornost.
U tom slučaju, dužnost mu je **učiniti sve** da pokornik barem izgovori čin žalosti.

Ako je pokornik bez svijesti, ali je ranije pokazao volju za pokajanjem, neka se da **uvjetno odrješenje.**

Sveti Alfonz piše:

„Na rubu vječnosti, bolje je pogriješiti iz prevelikog milosrđa nego iz prevelike strogosti.“

---

6. O znakovima istinskog pokajanja

Ispovjednik treba razlikovati lažno pokajanje od istinskog.
Znakovi istinskog pokajanja su:

- poniznost i spremnost priznati grijehe bez opravdavanja,
- želja da se popravi i izbjegne prigoda,
- spremnost da se izvrši pokora,
- mir koji dolazi nakon ispovijedi,
- i zahvalnost prema Bogu.

Ako pokornik pokazuje samo strah od kazne, a ne ljubav, pokajanje je **nedostatno, ali valjano**, ako je volja iskrena.
Ali ako pokazuje hladnoću, porugu ili nestrpljenje, ispovjednik mora biti oprezan i tražiti dublji znak pokajanja prije nego da oproštenje.

---

7. Kada ispovjednik griješi

Ispovjednik **griješi teško** ako:

- daje odrješenje onome tko očito nije pokajan,
- uskraćuje ga onome tko je iskreno pokajan,
- čini to iz osobne srdžbe, lijenosti ili neznanja.

Zato sveti Alfonz kaže:

„Sud u ispovjedaonici mora biti ispunjen više molitvom nego riječima; jer tko odlučuje bez molitve, odlučuje bez Boga.“

---

8. O pokori koja se daje nakon odrješenja

Pokora mora biti **razborita i korisna.**
Ne smije biti ni preteška, ni preblaga.
Treba odgovarati težini i naravi grijeha, ali i snazi pokornika.

Sveti Alfonz savjetuje:

„Bolje je propisati manju pokoru koju će pokornik izvršiti, nego veću koju će zanemariti.“

Pokora treba imati **tri cilja**:

1. zadovoljštinu Bogu,
2. lijek protiv grijeha,
3. poticaj na pobožnost.

Zato su najkorisnije pokore: molitva, djela milosrđa, post, razmatranje Kristove muke, i ispomoć bližnjima.

Ako pokornik ima naviku grijeha, pokora može biti **svakodnevna molitva** ili **odricanje** koje ga podsjeća na borbu.

Zaključak Petog poglavlja

Odrješenje je najbožanskiji čin koji svećenik može izvršiti na zemlji.
Njime otvara nebo i vraća mir duši.
Ali taj čin mora biti praćen **svetošću, razboritošću i molitvom.**

„Tko oprosti grešniku s ljubavlju, spašava dvije duše: njegovu i svoju.“ — sv. Alfonz Liguori

POGLAVLJE ŠESTO

O DUŽNOSTIMA ISPOVJEDNIKA NAKON ISPOVIJEDI

Kad ispovjednik dovrši ispovijed i udijeli odrješenje, njegova služba **nije završena.**
On mora i nakon toga bdjeti nad dušama koje mu je Bog povjerio, jer Kristov pastir **ne ostavlja stado** čim je izrekao oproštenje, nego nastavlja voditi, moliti i štititi.

---

1. Zahvala Bogu i poniznost

Prva dužnost nakon svake ispovijedi jest **zahvaliti Bogu**.
Ispovjednik mora u srcu reći:

„Gospodine, hvala ti što si kroz mene pomirio dušu s Tobom.
Ti si učinio sve; ja sam samo oruđe u Tvojim rukama.“

Nikada ne smije misliti da su njegovi savjeti ili riječi sami po sebi učinili obraćenje.
Sve je to **djelo milosti.**

Sveti Alfonz kaže:

„Tko sebi pripisuje obraćenje duše, već je izgubio milost kojom ju je obratio.“

Zato neka svećenik, nakon što zaključi ispovijed, nakratko sabere misli i ponizi se pred Bogom, rekavši:

„Gospodine, oprosti mi ako sam što učinio s nemarom; ispravi Ti ono što sam ja pokvario.“

---

2. Molitva za pokornike

Druga dužnost ispovjednika jest **molitva za one koje je ispovjedio.**
Njegova odgovornost ne prestaje s riječima odrješenja.
Treba ih, poput duhovnog oca, nositi u molitvi i prikazivati Bogu njihovu borbu, slabost i nadu.

Sveti Alfonz uči:

„Tko moli za svoje pokornike, produžuje milost ispovijedi u njihovu životu.“

Dobro je da svećenik, na kraju dana, izmoli kratku molitvu:

„Gospodine, blagoslovi sve koje sam danas ispovjedio.
Utvrdi slabe, utješi žalosne, obrati tvrdokorne i sačuvaj ih u Tvojoj milosti.“

Tako ispovjednik postaje **posrednik između Božjeg milosrđa i ljudske slabosti.**

---

3. Diskrecija i sveta šutnja

Treća dužnost jest **apsolutna čuvanje ispovjedne tajne.**
To je sveta obveza, **teža od svake druge**, i ni pod kojim se uvjetom ne smije prekršiti.

Sveti Alfonz kaže:

„Ispovjedna tajna je sveta poput samog Boga koji oprašta.“

Ispovjednik ne smije izravno ni neizravno otkriti što je čuo u ispovijedi, bilo riječima, bilo znakovima, bilo izrazom lica.
Čak ni aluzija, ni šala, ni priča u kojoj bi se netko mogao prepoznati, nisu dopuštene.

Ako bi svećenik prekršio tajnu, makar nehotice, počinio bi **težak grijeh** i izgubio povjerenje koje mu je Bog povjerio.
Bolje je, kaže sveti Alfonz, „umrijeti tisuću puta nego izdati jedno priznanje“.

Diskrecija se odnosi i na savjete — ne smije govoriti o onome što bi moglo odati ispovjednika ili pokornika, čak ni bez imena.
Bolje je zaboraviti nego pogriješiti riječju.

---

4. Briga za duhovni napredak pokornika

Četvrta dužnost ispovjednika jest **brinuti se za duhovni rast onih koji se redovito ispovijedaju.**
Ispovijed nije samo lijek protiv grijeha, nego i škola svetosti.

Ispovjednik mora razlikovati:

- **one koji padaju često** — njima treba pomoći da ojačaju volju i izbjegnu prigodu;
- **one koji su postojani** — njih treba voditi k dubljoj ljubavi i poniznosti;
- **one koji napreduju** — njih treba poticati na savršenu predanost Bogu.

On treba biti **učitelj duhovnog života**, ne samo sudac.
Treba ih učiti kako da se mole, kako da razmišljaju o Kristu, kako da čine dobra djela i vrše svoje svakodnevne dužnosti s ljubavlju.

Sveti Alfonz kaže:

„Tko samo ispovijeda grijehe, a ne vodi duše, sliči liječniku koji liječi ranu, ali ne jača tijelo.“

Zato neka ispovjednik redovitim pokornicima daje **kratke, ali česte upute** — jednu po jednu, kako bi mogli napredovati bez preopterećenja.

---

5. Razboritost u duhovnom vodstvu

Ako ispovjednik postane i **duhovni vođa** pokorniku, mora to činiti s najvećom opreznošću.
Ne smije poticati pretjeranu ovisnost, niti dopustiti da pokornik traži dopuštenje za svaku sitnicu.
Njegov cilj mora biti da dušu učini slobodnom u Bogu, a ne vezanom za osobu.

Neka izbjegava preveliku prisnost, osobito s onima drugog spola, jer se iz toga lako rađa vezanost.
Ako osjeti da se u pokorniku ili u sebi rađa ljudska naklonost, neka odmah napravi odmak i, ako je potrebno, neka prepusti dušu drugom ispovjedniku.

Sveti Alfonz piše:

„Kad osjetiš da se srce svećenika i pokornika veže više međusobno nego uz Boga, đavao je već ušao u ispovjedaonicu.“

Pravo duhovno vodstvo uvijek vodi k slobodi, miru i poslušnosti Božjoj volji.

---

6. Pokora i praćenje

Ispovjednik mora povremeno **provjeriti izvršavanje pokore** kod redovitih pokornika. Ako vidi da zaboravljaju ili zanemaruju, neka ih blago podsjeti:

„Jesi li izvršio pokoru koju sam ti dao? Ne zaboravi, to je djelo ljubavi, ne kazne.“

Ako pokornik ne može izvršiti pokoru zbog bolesti ili siromaštva, neka mu se da lakša ili neka se zamijeni molitvom.
Bitna je volja da se zadovolji Bogu, a ne težina čina.

---

7. Zahvalnost i pouzdanje

Nakon svakog dana provedenog u ispovijedanju, ispovjednik treba zastati pred Bogom i reći:

„Gospodine, Tebi zahvaljujem za duše koje si mi povjerio.
Ti znaš koliko sam slab; nadoknadi Ti što je nedostajalo mojoj ljubavi.“

Tako će se čuvati od oholosti i umora.
Jer ispovjednik bez molitve brzo postaje ispovjednik bez ploda.

Zaključak Šestog poglavlja

Služba ispovjednika ne završava na riječi „Odrješujem te“.
Ona traje sve dok duša ne uđe u nebo.
Svećenik mora biti čuvar, molitelj i otac, ne samo sudac i liječnik.

„Kome mnogo bijaše dano, mnogo će se od njega tražiti.“ (Lk 12,48)

Zato sveti Alfonz zaključuje:

„Blago onome ispovjedniku koji svoje pokornike vodi molitvom i ljubavlju; oni će ga pratiti molitvom u životu, a zahvalnošću u vječnosti.“

POGLAVLJE SEDMO

O SLUČAJEVIMA SAVJESTI I SUMNJAMA KOJE ISPOVJEDNIK MORA RAZRIJEŠITI S OPREZOM

Ispovjednik, koji u ispovijedi zauzima mjesto Krista, mora imati **razboritost i oprez** kad prosuđuje o slučajevima savjesti.
Ne smije se voditi osobnim osjećajem, navikom ili žurbom, nego **svjetlom razuma i načelima moralne teologije.**
Sveti Alfonz kaže:

„Savjest se liječi ne željom, nego istinom; ne strogim riječima, nego pravilnim razlikovanjem.“

---

1. O sumnjama u teški i laki grijeh

Kad pokornik sumnja je li neki čin bio teški ili laki grijeh, ispovjednik treba **donijeti mir**, a ne tjeskobu.
Ako pokornik iskreno ne zna i nije svjesno pristao na zlo, treba ga umiriti:

„U sumnji nema grijeha ako nije bilo svjesnog pristanka.“

Ako je sumnja **naknadna**, tj. pokornik se pita tek poslije čina, treba mu objasniti da tada **nema krivnje**, jer volja nije sudjelovala.
Ako je, međutim, sumnja **prisutna u trenutku čina** (npr. „možda je grijeh, ali ću ipak učiniti“), tada se radi o **lakomislenosti savjesti**, i ispovjednik mora poučiti da se u takvim slučajevima uvijek treba kloniti sumnjivog zla.

Sveti Alfonz uči:

„Tko čini sumnjivo zlo, pokazuje da više voli zadovoljstvo nego sigurnost Božje volje.“

---

2. O sumnjama u valjanost sakramenata

Ako pokornik sumnja u **valjanost svojih prijašnjih ispovijedi, pričesti ili brakova**, ispovjednik mora biti **smiren i mudar.**

Ako nema sigurnih dokaza o nevaljanosti, neka mu kaže:

„Ne trebaš ponavljati sakrament; Bog ne traži nemoguće. Ako nisi znao, On ti nije uračunao krivnju.“

Ako postoji **ozbiljna sumnja** (npr. svjesno je zatajio teški grijeh), tada neka mu objasni da se mora ponovno ispovjediti, ali s povjerenjem, ne sa strahom.

Ispovjednik nikada ne smije poticati bolesnu sumnjičavost, jer bi tjeskobne savjesti učinio još tjeskobnijima.
Sveti Alfonz kaže:

„Tko tjeskobnima povećava sumnje, umjesto da ih smiruje, nije pastir, nego tužitelj.“

---

3. O sumnjama u ispovjednikovu moć ili oproštenje

Ako pokornik sumnja je li mu ispovjednik valjano dao odrješenje, treba ga odmah **umiriti**:

„Ako si čuo riječi odrješenja i imao iskreno kajanje, tvoj je grijeh oprošten. Bog ne vezuje svoje milosrđe uz savršene uvjete, nego uz tvoje srce.“

Sumnja o oproštenju dolazi od **napasti i nepouzdanja.**
Treba ju odrezati vjerom, a ne stalnim preispitivanjem.
Ispovjednik može dodati:

„Kad Bog kaže ‘oprošteno ti je’, đavao šapće ‘jesi li siguran?’ — ne slušaj glas sumnje, nego glas milosti.“

---

4. O slučajevima gdje pokornik ne zna što učiniti

Kad pokornik pita što treba činiti u sumnjivoj situaciji, ispovjednik mora postupiti **po načelima sigurnosti savjesti.**

Sveti Alfonz razlikuje:

- **Sumnja o zakonu:** kad nismo sigurni zabranjuje li Bog nešto. U tom slučaju, *ne obvezuje* ako nije sigurno da postoji zabrana.
- **Sumnja o činjenici:** kad nismo sigurni je li se nešto doista dogodilo (npr. jesam li prekršio post). U tom slučaju, *pretpostavlja se nevinost*, osim ako postoji siguran dokaz.

Ali ako postoji **sigurna opasnost grijeha**, treba se kloniti, jer je ljubav prema Bogu uvijek iznad slobode savjesti.

Sveti Alfonz kaže:

„U dvojbi o zakonu — sloboda; u dvojbi o grijehu — oprez.“

---

5. O sukobu između razuma i osjećaja

Često pokornik kaže:

„Znam što je ispravno, ali osjećam suprotno.“

Tada ispovjednik mora objasniti da **osjećaji nisu grijeh** dok im volja ne pristane.
Strah, bijes, žalost, nestrpljenje, nečiste misli — sve to nije grijeh ako duša ne želi pristati.

Treba mu reći:

„Nije tvoja krivnja ako osjećaš, nego ako pristaješ. Bog gleda na srce, ne na osjećaje.“

Sveti Alfonz poučava:

„Kad razum i volja stoje uz Boga, a tijelo se buni, to nije grijeh, nego križ.“

---

6. O pogrešnoj ili pretjeranoj strogosti

Neki ispovjednici pogrešno misle da su svetiji ako su stroži.
Ali svetost nije u strogosti, nego u **istini i ljubavi.**

Sveti Alfonz upozorava:

„Tvrdi ispovjednik tjera duše od Boga; blagi ih vraća k Njemu.“

Strogost bez razbora rađa očajem, a popustljivost bez razbora rađa nepažnjom.
Treba hoditi sredinom — *blag u načinu, čvrst u nauku.*

Ako je stvar dvojbena, a pokornik pokazuje dobru volju, bolje je voditi ga povjerenjem nego strahom.
Jer strah stvara robove, a ljubav stvara sinove.

---

7. O skrupuloznoj savjesti

Skrupulozne duše su one koje svuda vide grijeh, pa i ondje gdje ga nema.
Njih treba **smiriti, a ne hraniti.**

Ispovjednik mora biti kratak, jasan i odlučan.
Nikada ne smije odgovarati na svaku njihovu sumnju, jer bi ih time zarobio još više.
Neka ih uči poslušnosti:

„Ne ispituješ više, nego vjeruješ. Ako ti kažem da nije grijeh, vjeruj i ne vraćaj se na to.“

Sveti Alfonz kaže:

„Skrupulozna savjest ozdravlja poslušnošću, ne raspravom.“

Ako se ispovijedaju prečesto zbog sumnje, neka ih uputi da dolaze **u razumnim razmacima**, jer učestale ispovijedi bez potrebe samo povećavaju tjeskobu.

---

8. O sumnjama u oproštenje teških grijeha

Ako pokornik koji se već ranije ispovjedio o teškim grijesima kaže:

„Ne osjećam da mi je Bog oprostio,“
neka mu ispovjednik odgovori:
„Oproštenje ne ovisi o osjećaju, nego o Božjoj riječi. Ako si se iskreno ispovjedio, Bog je vjeran i pravedan da ti oprosti.“

Treba ga naučiti vjerovati Božjoj riječi više nego vlastitom osjećaju.
Sveti Alfonz piše:

„Đavao tješi grešnike prije grijeha, a muči pravednike poslije pokajanja.“

Zato ispovjednik mora razlikovati **tjeskobu srca** od **nedostatka vjere** i liječiti ju pouzdanjem u milosrđe.

---

9. O slučajevima savjesti kod ispovjednika samog

Ispovjednik sam mora biti **čovjek savjesti.**
Ako sumnja u svoj sud ili se nađe u težem slučaju, treba potražiti savjet učenijeg teologa, bez straha od poniznosti.
Jer, kaže sveti Alfonz:

„Onaj tko se boji pitati, ne boji se pogriješiti.“

Ako je pogriješio u nekom savjetu iz neznanja, neka se ne obeshrabri, nego neka u molitvi kaže:

„Gospodine, Ti si znao moju dobru nakanu; Ti ispravi što je bilo nesavršeno.“

Bog blagoslivlja poniznost više nego savršenost.

Zaključak Sedmog poglavlja

U svim slučajevima savjesti ispovjednik mora imati tri svjetla:

1. **razum**, da razlikuje istinu;
2. **molitvu**, da primi nadahnuće;
3. **ljubav**, da liječi ranjenu dušu.

„Tko poučava mnoge k pravdi, zasjat će kao zvijezda dovijeka.“ (Dn 12,3)

Sveti Alfonz zaključuje:

„Savjest je Božji hram; uđi u nju s poštovanjem, govori s mudrošću i iziđi s poniznošću.“

POGLAVLJE OSMO

O SREDSTVIMA KOJA ISPOVJEDNIK TREBA PREDLOŽITI POKORNICIMA ZA NAPREDAK U KREVOSTI

Ispovjednik nije samo onaj koji oprašta grijehe, nego i **učitelj i vođa duša**.
Njegova je dužnost ne samo da liječi, nego i da jača; ne samo da čisti, nego da gradi.
Zato mora svojim pokornicima **pokazati sredstva** pomoću kojih mogu čuvati milost i napredovati u svetosti.

Sveti Alfonz kaže:

„Tko se zadovolji time da oprašta grijehe, a ne uči kako ih izbjeći, sličan je liječniku koji obriše ranu, ali je ne zatvori.“

---

1. O molitvi

Prvo i najvažnije sredstvo jest **molitva.**
Bez molitve nitko ne može opstati u milosti, jer snaga da se odupremo napasti i da ustrajemo u dobru dolazi jedino od Boga.

Sveti Alfonz uči:

„Tko moli, sigurno se spašava; tko ne moli, sigurno se gubi.“

Ispovjednik mora poticati pokornike da svakoga dana mole barem ujutro i navečer, makar kratko, s iskrenim srcem.

Neka im preporuči jednostavne molitve: „Oče naš“, „Zdravo Marijo“, čin vjere, ufanja i ljubavi.

Treba ih učiti da mole **u napasti**, jer tada molitva ima najveću snagu.
Jedna iskrena riječ, kao:

„Isuse, pomozi mi!“
vrijedi više od tisuću riječi bez srca.

Neka ih nauči moliti i za druge — za obitelj, prijatelje, neprijatelje i grešnike.
Tako će njihovo srce rasti u ljubavi i ustrajnosti.

---

2. O sakramentima

Drugo sredstvo jest **često primanje sakramenata.**
Osobito ispovijed i pričest.
Ispovjednik treba objasniti da ovi sakramenti nisu samo za teške grijehe, nego i za **duhovno jačanje.**

Sveti Alfonz kaže:

„Kao što tijelo slabi bez hrane, tako duša slabi bez sakramenata.“

Treba poticati redovite pokornike da se ispovijedaju **svakih petnaest dana ili barem jednom mjesečno**, ako žive u milosti, i **češće ako su u borbi s napastima.**
Pričest neka bude **što češća**, barem jednom tjedno, a ako je moguće i češće, ali uvijek s pobožnošću.

Ako ispovjednik vidi da duša napreduje, neka joj preporuči **duhovnu pričest**, koja se može činiti mnogo puta dnevno riječima:

„Isuse, dođi u moje srce, jer te ljubim i želim primiti.“

---

3. O razmatranju

Treće sredstvo je **razmatranje**, ili tiha molitva srca.
To je najplodonosniji način da duša raste u ljubavi prema Bogu.

Sveti Alfonz piše:

„Tko prestane razmatrati, prestat će i voljeti Boga.“

Ispovjednik treba objasniti da razmatranje ne znači učeno razmišljanje, nego **razgovor s Bogom**.
Neka preporuči da se svaki dan odvoji barem desetak minuta za razmišljanje o nekoj istini vjere — o ljubavi Božjoj, smrti, križu, raju ili grijesima.
Najbolje je razmatrati **Kristovu muku**, jer iz nje proizlazi svaka krepost.

Neka pokornicima predloži jednostavan red:

1. Staviti se u Božju prisutnost;
2. Zahvaliti za milosti;
3. Razmisliti o jednoj istini;
4. Probudi osjećaj ljubavi, poniznosti i odluke;
5. Završiti kratkom molitvom:
   „Gospodine, učini me onakvim kakvog me Ti želiš.“

---

4. O čitanju duhovnih knjiga

Četvrto sredstvo je **duhovno čitanje.**
Dobra knjiga može obratiti dušu jednako kao propovijed.

Sveti Alfonz kaže:

„Tko svaki dan pročita nekoliko redaka duhovne knjige, neće pasti u teški grijeh.“

Ispovjednik treba preporučiti jednostavne, ali nadahnute knjige:
– *Nasljeduj Krista* (Toma Kempenski),
– *Uvod u pobožni život* (sv. Franjo Saleški),
– *Mala duhovna djela svetog Alfonza* ili život svetaca.

Ako pokornik ne zna čitati, neka mu savjetuje da **sluša duhovne riječi** — propovijed, radio, ili razgovor s pobožnim osobama.

---

5. O čuvanju prisutnosti Božje

Peto sredstvo jest **čuvanje prisutnosti Božje.**
To znači sjećati se tijekom dana da nas Bog vidi i ljubi.
Taj običaj čini srce jakim i mirnim.

Ispovjednik neka nauči pokornike da u svakoj prilici, kod rada, odmora, tuge ili radosti, kažu:

„Gospodine, Ti si ovdje.“

Sveti Alfonz kaže:

„Duša koja živi u Božjoj prisutnosti teško će pasti u grijeh, jer gdje je Bog, ondje se grijeh stidi.“

---

6. O pokori i mrtvljenju

Šesto sredstvo je **umjerenost i pokora.**
Bez pokore nema ustrajnosti.
Tko ugađa svome tijelu u svemu, brzo gubi snagu volje.

Ali ispovjednik mora upozoriti da pokora bude **razborita i blaga.**
Ne treba tražiti velike postove ili bičevanja, nego male žrtve:
– suzdržati se od nepotrebnih riječi,
– strpljivo trpjeti uvredu,
– odreći se neke udobnosti,
– izvršiti dosadne dužnosti iz ljubavi.

Sveti Alfonz uči:

„Mala odricanja učinjena s ljubavlju više vrijede nego velika djela iz taštine.“

---

7. O izbjegavanju prigoda za grijeh

Sedmo sredstvo jest **izbjegavanje prilike.**
To je temelj duhovnog života.
Nema koristi ispovijedati se, ako se pokornik odmah vraća u okolnosti koje ga dovode u grijeh.

Ispovjednik treba s ljubavlju, ali jasno reći:

„Ako želiš živjeti u milosti, moraš prekinuti s onim što te stalno ruši.“

Ako se radi o prijateljstvu, mjestu, poslu, ili navici, mora pokazati put kako to prekinuti bez očaja.
Bolje je izgubiti prolazno dobro nego vječni mir.

Sveti Alfonz kaže:

„Tko se svjesno izlaže prigodi, ne traži milost, nego iskušava Boga.“

---

8. O čestom ispitivanju savjesti

Osmo sredstvo je **svakodnevno ispitivanje savjesti.**
To je duhovno zrcalo koje pokazuje gdje napredujemo, a gdje slabi smo.

Ispovjednik neka pouči pokornike da svake večeri, prije spavanja, nakratko preispitaju svoj dan:

1. Što sam danas učinio za Boga?
2. Gdje sam pogriješio?
3. Kako ću sutra popraviti?

Zatim neka izmoli čin pokajanja i preporuči dušu Bogu.
Tako će živjeti **u trajnoj ispovijedi srca.**

---

9. O pobožnosti prema Djevici Mariji

Deveto sredstvo je **pobožnost prema Presvetoj Djevici Mariji.**
Ona je majka milosti, pomoćnica grešnika i utočište onih koji žele započeti novi život.

Sveti Alfonz kaže:

„Nitko se neće spasiti ako ne časti Mariju; nitko se neće izgubiti tko joj se iskreno preporučuje.“

Ispovjednik neka potiče pokornike da mole krunicu, makar desetku dnevno, i da se njoj obraćaju u napasti riječima:

„Marijo, Majko moja, pomozi mi.“

---

10. O djelima ljubavi i milosrđa

Deseto sredstvo jest **činiti dobro drugima.**
Tko pomaže bližnjemu, liječi i vlastitu dušu.

Neka ispovjednik potakne pokornike da čine djela milosrđa prema siromašnima, bolesnima, osamljenima i prema onima koji ih vrijeđaju.
Sveti Alfonz piše:

„Najkraći put u nebo jest pomagati drugima da tamo stignu.“

Zaključak Osmog poglavlja

Sredstva svetog života nisu teška:
– **molitva** daje snagu,
– **sakramenti** čuvaju milost,
– **razmatranje** rasvjetljuje duh,
– **pokora** jača volju,
– **Marija** štiti dušu,
– **ljubav** dovodi do savršenstva.

Ispovjednik mora stalno podsjećati duše da se svetost ne sastoji u izvanrednim stvarima, nego u **vjernosti u malome**.

„Tko je vjeran u malom, bit će postavljen nad mnogim.“ (Lk 16,10)

POGLAVLJE DEVETO

O POSEBNIM SLUČAJEVIMA I TEŠKIM DUŽNOSTIMA ISPOVJEDNIKA

Služba ispovjednika ponekad je **najteža i najopasnija** u onim slučajevima gdje treba odlučivati između milosrđa i pravde, između pouzdanja i opreza.
U takvim prilikama on mora više nego ikada **moliti, promišljati i ostati smiren**, jer je tada doista na mjestu gdje se odlučuje o vječnosti.

Sveti Alfonz kaže:

„Ispovjednik mora biti lav protiv grijeha, ali janje prema grešniku.“

U ovom poglavlju iznosi se nekoliko važnih i osjetljivih slučajeva u kojima ispovjednik treba osobitu razboritost.

---

1. O sablazniteljima

Ako pokornik **širi sablazan** — riječju, primjerom ili životom — ispovjednik mora biti **odlučan, ali blag.**
Sablazan je dvojak:
– **izravna**, kad netko izravno potiče drugoga na grijeh;
– **neizravna**, kad netko živi na način koji drugima daje povod da griješe.

U oba slučaja, ispovjednik mora jasno reći da bez uklanjanja sablazni **nema oproštenja.**
Ako se radi o javnom grijehu (npr. javna nevjenčana veza, nemoralno zanimanje, stalno vrijeđanje vjere), odrješenje se mora **odgoditi** dok se sablazan ne ukloni.

Ali neka to čini s **očinskom tugom**, ne s oštrinom.
Treba pokazati da Bog još uvijek čeka i da je vrata milosrđa uvijek moguće otvoriti.

„Kazna ne liječi, nego milost; ali milost bez istine ne spašava.“ — sv. Alfonz

---

2. O osobama u navici grijeha

Kad se netko **uporno vraća** istom teškom grijehu, ispovjednik ne smije odmah izgubiti strpljenje.
Treba najprije ispitati postoji li **volja da se prekine**.
Ako pokornik pokazuje iskreno žaljenje i barem pokušava boriti se, valja mu dati odrješenje, jer Bog nikada ne odbija onoga tko se kaje, pa i ako često pada.

Sveti Alfonz upozorava:

„Onaj tko se bori, iako pada, nije neprijatelj Božji, nego vojnik ranjen u borbi.“

Ali ako pokornik jasno pokazuje **neiskrenost** (npr. kaže da ne želi prestati, ili ne želi ukloniti priliku grijehu), tada mu treba **uskratiti odrješenje** dok ne promijeni volju.

Ispovjednik mora razlikovati **slabost** od **zloće**:

- Slabost treba liječiti blagošću;
- Zloću treba suzbijati odlučnošću.

---

3. O osobama koje vrijeđaju sakramente

Ako se ispovjeda netko tko je **svjesno primio sakramente nedostojno** — na primjer, pričestio se u teškom grijehu ili zatajio u ispovijedi — ispovjednik mora najprije izazvati **istinito kajanje.**
Neka mu objasni težinu grijeha, ali bez zastrašivanja:

„Ti nisi uvrijedio svećenika ni Crkvu, nego samoga Krista koji ti je dao svoju ljubav.“

Ako pokornik pokaže poniznost i želju da sve ispravi, treba ga **ohrabriti** i pomoći mu da obnovi sakrament valjano.
Ako, pak, pokazuje oholost ili nevjeru, neka mu se **odgodi odrješenje** i neka se potakne na razmišljanje i molitvu.

Sveti Alfonz kaže:

„Ne opraštaj onome koji se ne kaje, ali ni ne odbacuj onoga koji plače.“

---

4. O osobama koje sumnjaju u vjeru

Kad ispovjednik susretne dušu koja ima **sumnje u vjeru**, ne smije je grubo ukoriti.
Sumnje često ne dolaze iz oholosti, nego iz neznanja ili trpljenja.
Treba ih saslušati s ljubavlju, a zatim smireno i jasno objasniti istinu.

Neka kaže:

„Sumnja sama nije grijeh, nego prilika da tražiš Boga dublje."

Neka preporuči čitanje Evanđelja, razmatranje o Kristovoj muci, i molitvu Duhu Svetom za svjetlo.
Ako se radi o sumnjama koje prelaze u **nevjeru ili prkos**, treba ga opomenuti s ozbiljnošću, ali bez osude.

Sveti Alfonz uči:

„Rasprava rijetko liječi nevjeru; samo ljubav osvaja srce."

---

5. O dušama u očaju

Neke duše dolaze ispovjedniku s riječima:

„Bog mi ne može oprostiti."

To su duše koje **sotona muči lažnim strahom.**
Ispovjednik tada mora biti **najsličniji Kristu** — blag, strpljiv, tješan i pun pouzdanja u Božje milosrđe.

Treba im govoriti o **dobrom razbojniku**, o **Mariji Magdaleni**, o **Petru koji je zatajio Gospodina**, i reći:

„Ako je Bog njima oprostio, zašto ne bi i tebi?
Nema grijeha veće od Njegove ljubavi."

Sveti Alfonz kaže:

„Očaj je najveća pobjeda đavla, jer ubija vjeru prije smrti."

Zato ispovjednik mora u takvim trenucima više **moliti nego govoriti**; jer Božja utjeha dolazi tiho, kad srce već prestane braniti svoje očajanje.

---

6. O osobama koje se boje priznati grijeh

Neki se pokornici boje ispovjediti određene grijehe zbog stida.
Ispovjednik mora pokazati **očinsku blagost** i pomoći im da nadvladaju sramotu, rekavši:

„Stid koji sada osjećaš pred Bogom izbrisat će tisuću stidova na Sudnjem danu.“

Ako vidi da duša drhti i ne može govoriti, neka joj pomogne jednostavnim pitanjem, ali **bez prisile**.
Ako i tada ne može, neka je ohrabri da se vrati čim bude spremna, i neka je uvjeri da ga Bog čeka s ljubavlju.

Sveti Alfonz kaže:

„Blagi ispovjednik slomi više sramote nego strogi s prijetnjama.“

---

7. O grešnicima koji zlorabe Božje milosrđe

Ima onih koji govore:

„Bog je milosrdan, pa mogu još malo griješiti.“

To je **najveća zabluda**, jer takvi ne vjeruju u milosrđe, nego ga ismijavaju.
Ispovjednik mora pokazati ozbiljnost i reći:

„Bog je milosrdan prema onome koji se kaje, ali pravedan prema onome koji Ga izaziva.“

Neka im pokaže da je **milosrđe Božje lijek, ne izgovor.**
Ako pokažu znak iskrenosti, neka ih blago vrati Bogu; ako se rugaju, neka im kaže da će moliti za njih, ali neka im ne da odrješenje dok ne promijene srce.

---

8. O ispovjednicima koji se umore

Na kraju, sveti Alfonz govori ispovjednicima samima:

„Kad ti postane teško, kad ti se čini da ne vidiš ploda, sjeti se da ni Krist nije vidio odmah plod svoga križa.“

Ispovjednik mora **trpjeti, moliti i ustrajati.**
On sije, ali Bog daje rast.

Neka nikada ne izgubi vjeru u snagu ispovijedi, jer svaka riječ izgovorena u toj svetoj službi **odjekuje u vječnosti.**

Zaključak Devetog poglavlja

U najtežim slučajevima ispovjednik mora imati tri kreposti:
– **mudrost**, da ne pogriješi u istini;
– **blagost**, da ne odbije dušu;
– **hrabrost**, da ne popusti pred strahom.

„Tko druge vodi k miru, zvat će se sin Božji.“ (Mt 5,9)

Sveti Alfonz zaključuje:

„Ispovjednik koji spašava duše čini više nego onaj koji propovijeda narodima, jer u ispovjedaonici Krist ponovno umire iz ljubavi.“

ZAVRŠNA BILJEŠKA

ZAVRŠNE MISLI SVETOG ALFONZA LIKUORIJA ISPOVJEDNICIMA

Sveti Alfonz, nakon što je u ovoj knjizi izložio dužnosti i opasnosti ispovjedničke službe, završava s riječima **poniznosti, opomene i nade**.

„Ispovjednik koji želi biti koristan dušama mora više vremena provesti na koljenima nego u raspravi.
Neka najprije nauči slušati Boga, pa će znati što reći čovjeku.“

On upozorava da je služba ispovijedanja **najsvetija i najopasnija** od svih službi Crkve.
Sveti Alfonz piše:

„Svećenik u ispovjedaonici stoji između Boga i grešnika:
ako je mudar, spašava obojicu — grešnika milošću, sebe poniznošću;
ako je nemaran, gubi obojicu — grešnika tvrdoćom, sebe oholosti.“

On nadalje moli:

„Braćo svećenici, nemojmo se nikada umoriti od milosrđa.
Bolje je da nas svijet optuži za preveliku blagost, nego da nas Krist optuži za preveliku strogost.“

„U ispovjedaonici ne govori čovjek čovjeku, nego Bog svome djetetu; a svećenik je samo glas koji prenosi oproštenje.“

Sveti Alfonz, u duhu duboke poniznosti, dodaje:

„Ako sam u ovoj knjizi što pogriješio, molim oproštenje od Boga i od braće svećenika. Sve što vrijedi, Njemu pripada; sve što je manjkavo, moje je.“

I zaključuje:

„O ispovjednici, zapamtite: Bog vam je povjerio ključeve neba, ali i srca. Otvarajte ih ne željeznim ključem zakona, nego zlatnim ključem ljubavi.“

MOLITVA ISPOVJEDNIKA PRIJE ISPOVIJEDI

Gospodine Isuse, koji si predao svojim svećenicima moć da vežu i razrješuju,
daj mi duh mudrosti i ljubavi.
Prosvijetli moj razum, da razlučujem istinu od zablude;
učini moje srce blagim, da ranjene duše ne odbijem,
i da svaku ispovijed privedem Tebi, a ne sebi.

Daj mi, Gospodine, da se nikada ne pouzdam u svoju pamet,
nego u Tvoju milost.
Uči me govoriti malo, slušati mnogo i moliti uvijek.

Učini da svaka riječ izgovorena u ispovjedaonici
bude natopljena Tvojom krvlju i Tvojom ljubavlju.

Amen.

MOLITVA ISPOVJEDNIKA NAKON ISPOVIJEDI

Gospodine, hvala Ti što si danas kroz mene pomirio duše s Tobom.
Sve dobro što se dogodilo Tvoje je djelo;
sve što je bilo nesavršeno, moje je.

Oprosti mi ako sam bio nemaran, nestrpljiv ili previše strog.
Izbriši, molim Te, ono što je moglo raniti Tvoju ljubav.

Blagoslovi, Gospodine, sve koje sam ispovjedio.
Učvrsti slabe, utješi ožalošćene, obrati grešnike,
i daj mi milost da ih jednog dana sve vidim s Tobom u nebu.

Amen.

KRATKE NAPOMENE ZA ISPIT SAVJESTI ISPOVJEDNIKA

Sveti Alfonz predlaže ispovjednicima da s vremena na vrijeme preispitaju sami sebe ovim pitanjima:

1. Jesam li se uvijek pripremao za ispovijed molitvom i sabranošću?
2. Jesam li bio strpljiv i blag prema svim pokornicima, osobito prema slabima i neukima?
3. Jesam li dovoljno molio za one koje sam ispovjedio?
4. Jesam li ikada dopustio da me vodila srdžba, umor ili nestrpljenje?
5. Jesam li čuvao savršenu tajnu ispovijedi?
6. Jesam li u svemu tražio Božju slavu, a ne svoje mišljenje?

Ako u bilo čemu pronađe pogrešku, neka svećenik padne na koljena i kaže:

„Gospodine, oprosti mi i ponovno me pošalji u službu Tvojeg milosrđa.“

ZAVRŠNA MOLITVA SVETOG ALFONZA LIKUORIJA

Isuse, Vječni Svećeniče,
Ti si me izabrao da budem oruđe Tvoje ljubavi.

Daj mi čisto srce, da Te mogu nositi;
blago srce, da Te mogu pokazati;
strpljivo srce, da Te mogu čekati u drugima.

Učini me svećenikom Tvoje milosti,
ispovjednikom Tvoje dobrote,
svjedokom Tvoje vječne ljubavi.

Kad budem sudio drugima, podsjeti me da sam i sam bio pomilovan;
kad budem slušao tuđe grijehe, podsjeti me na Tvoje oproštenje;
kad budem umoran, podsjeti me da si Ti umro iz ljubavi.

Učini, Gospodine, da u svakom oproštenju koje izgovorim
svijet osjeti dah Tvoga milosrđa.

Amen.

POSLJEDNJE RIJEČI DJELA

„Na kraju svega, ispovjednik ne smije zaboraviti da mu je Bog povjerio najveće blago na zemlji —
dušu otkupljenu Krvlju Kristovom.

Čuvaj je s poštovanjem,
vodi je s mudrošću,
ljubi je s Božjim srcem.“